

په افغانستان کې د ماشومانو د کار په وړاندې مخالفت کول

۱. ځغلنده کتنه

د ماشومانو کار په افغانستان کې د اندېښمن کوونکو موضوعگانو څخه دی. د وروستیو اټکلونو پر بنسټ د ۷ څخه تر ۱۴ کلن عمر لرونکو هرو څلورو افغان ماشومانو څخه یو یې په یو نه یو ډول په کار بوخت دی. دغه لنډ راپور پدې لټه کې دی چې ولې په افغانستان کې ماشومان کار کوي، او زیاتره پر هغو عواملو تمرکز کوي چې د کورنۍ په کچه د پرېکړو څرنګوالی اغیزمن کوي. د دغه راپور د موندنو په بنسټ چې د ماشومانو کار ته د اړو او نارو کورنیو د ژورو کیفیتي څېړنو پایله ده. د دغه څېړنې موخه د بېوزلۍ له کړۍ څخه په پراخ لید سره د ماشومانو د کار په اړه د کورنیو پرېکړو د کلتوري او ټولنیزو عواملو لمنه ومومي او په پالیسیو کې د هغه عملي اړخونو ته زیاته پاملرنه وکړي.

د نوموړې څېړنې موندنې د ۳۳ کلیوالو او ښاري بېوزلو کورنیو سره د مرکو پایله ده. دغه کورنۍ چې د کابل ښار او د پغمان په نیمه ښاري سیمو کې، د هرات په ولایت، لکه د هرات ښار او د ایران پولې ته نږدې د اسلام قلعي بندر په یوه کلی، او د بدخشان ولایت په کلیوالي سیمو کې استوګنې وې. سر بیره پر دې څېړونکو پدې ترڅ کې د اړونده لورو او ادارو سره لکه د کار او ټولنیزو چارو د شهیدانو او معلولینو وزارت، ملي او نړیوالو نادولتي سازمانونو او د ملګرو ملتونو د ادارو سره د پالیسی او پروګرام د جوړولو د سپارښتونو په اړوند سلاوې کړې دي.

کار ته د ماشومانو د لېږلو پرېکړه له ډېرو لاملونو څخه اغېزمنه ده بېوزلي د ماشومانو د کار کولو یو مهم لامل دی چې د مرکه شویو کورنیو په پرېکړه کولو کې ډیر څرګند رول لوبوي. برسېره پردې د کورنۍ د جوړښت او له جنسیت سره اړوندو نورمونو د کار سرچینو ته لاسرسی اغېزمنه کوي چې کار ته د ماشومانو د لېږلو لامل کېدای شي.

۱ د افغانستان اسلامي جمهوریت او یونیسف "په افغانستان کې د ماشومانو لپاره د ټولنیزو شاخصونو ډیرنښه اټکل ۱۳۲۹-۱۳۸۴".

۲ د څېړنې د هرې برخې څخه د لاس ته راغلو موندنو او د کړندود د مفصلي ارزونې لپاره د کابل، بدخشان او هرات د قصبو څېړنو ته به www.areu.org.af مراجعه وکړي.

محتوی

۱. ماشومان ولې کار کوي..... ۳
۲. د ګواښ سره مخ ماشومان او د هغوی پر وړاندې د غبرګون څرنګوالی..... ۹
۳. پایلې او سپارښتنې..... ۱۲

د لیکوال په هکله

امندا سیم

امندا سیم د ۱۳۸۲ کال څخه راهیسې په افغانستان کې د ماشومانو د ساتنې په برخه کې په کار بوخته ده. او د دې رسالې د لیکلو پرمهال هغه د افغانستان د څېړنې او ارزونې په اداره کې د ماشومانو د کار په برخه کې د څېړنې د امرې په توګه دنده ترسره کوله او له هغې وړاندې په افغانستان کې د ژغورنې په نړیواله کمیټه (IRC) کې د ماشومانو او ځوانانو د ساتنې او پراختیایي پروګرامونو د لارښوونې دنده درلودله. نوموړې د نړیوالو اړیکو په برخه کې د فلتچر د حقوقو او ډیپلوماسۍ له پوهنتون څخه خپله

ماسټري تر لاسه کړې ده.

لمړۍ چوکاټ: د ماشومانو کار څه شی دی؟

پدې اړوند پوښتنه چې د ماشومانو کار څه ډول تعريف كړو د يوه روان بحث موضوع ده او پدې اړه دوه لارې شته يو يې هغه لاره ده چې د كار د نړيوال سازمان د ۱۳۵۲ كال د كنوانسيون لخوا د كار د تر ټولو كم عمر په اړه لارښوونه شوې ده، او دوهم د ماشومانو د حقوقو په اړه د ملگرو ملتونو د ۱۳۲۹ كال د كنوانسيون لخوا لارښوونه شوې ده. لكه څرنگه چې د كار د نړيوال سازمان (ILO) د تر ټولو كم عمر د كنوانسيون څخه څرگند پرې دادی چې د ماشومانو د كار تعريف د عمر پر بنسټ شوی، د دغه كنوانسيون له مخې د گوانبمنو كارونو لپاره تر ټولو كم عمر ۱۸ كاله او د سپكو كارونو لپاره ۱۵ كاله عمر په پام كې نيول شوی دی، مگر د ملگرو ملتونو د ماشومانو د حقوقو په كنوانسيون په ۳۲ ماده كې داسې راغلي دي "ماشومان له هر ډول گوانبمن كار او فعاليت څخه او له داسې چارو چې د ماشوم په زده كړه بده اغېزه وكړي يا د ماشوم جسمي، دماغي، معنوي، اخلاقي او ټولنيزې پرمختيا ته زيان رسوي، بايد خوندي شي." خو په افغانستان كې د كار قانون د خطرناكو كارونو لپاره د ۱۸ كلونو او د سپكو كارونو لپاره د ۱۵ كلونو عمر منلی دی. هغه څه چې پدې څېړنه كې په پام كې نيول شوي د ماشومانو د كار په اصطلاح كې د ماشومانو ټول كارونه كه معاش ولري او كه ونه لري چې د ۱۴ كلونو څخه د كم عمر ماشومانو لخوا تر سره كېږي، او همدارنگه هغه گوانبمن كارونه چې د ۱۴ او ۱۸ كلونو د عمر ماشومانو لخوا تر سره كېږي راځي. په اصطلاح كې د ماشومانو د كار تر ټولو ډولونه د كار د نړيوال سازمان د ۱۳۲۹ كال په كنوانسيون كې داسې تعريف شوی دی، چې وسله والې شخړې، بدلمنۍ (فحشا)، د نشه يي توکو قاچاق، د عمر د په پام كې نيولو پرته دا ټول د ماشومانو د كار څرگندې بېلگې دي.

همدارنگه د ماشومانو كار او يا بنونځي ته د لېږلو په هكله كورنيو پريكړو كې د ټولنيز نورمونو اغيزو ته هم گوته نيسي. د بېلگې په توگه كورنۍ د هغو خلكو چال چلند چې د دوي په ټولنيز چاپيريال كې ژوند كوي د خپلو پرېكړو لپاره د توضيح په توگه يادوي. نولدې كبله د ټولنيزو نورمونو بدلون ته د بنوونې او روزنې په لور او د كار څخه ليرې بنايي په اوږد مهال كې د ماشومانو د كار د پېښو د كچې د راتپولو تر ټولو پياوړې لاره و اوسي.

په افغانستان كې د ماشومانو د كار په وړاندې په گټوره توگه غبرگون پر كورنيو پريكړو د اغيزمنو لاملونو او د ماشومانو پر وړاندې د شته گوانبونو د طبيعت او كچې يوې بنسټيزې شننې ته اړتيا لري ددغې مينځگړيتوب موخه د هغه لارو ټاكل دي خو وكړای شي چې د كار د گواښ سره مخامخ ماشومان، هغه ماشومان چې له پخوانه په كار او يا هغه ماشومان چې د كار په ناوړه ډولونو كې بوخت دي د كار د گواښ پر وړاندې د خونديتوب، د كار د كچې كمول او يا د كار د مينځه وړل دي. په افغانستان كې د ماشومانو د كار موضوع ته زياته پاملرنه د ډيرو مثبتو پاليسيو او پلان شويو پرمختگونو لامل شوی دی. كه څه هم تر اوسه د ماشومانو د كار د مخنيوي، كمولو او له منځه وړلو

خو دا پدې معنی نده چې يواځې ټولې بېوزلې كورنۍ او هغه كسان چې د ماشومانو كار ته اړ دي، خپل ماشومان كار كولو ته اړ باسي. د ماشومانو د كار د پرېكړې له لاملونو څخه يو بنسټيز لامل دادی چې دوی د ماشومانو د كار گټې په بنوونځي كې له داخلیدو څخه غوره گڼي او داددې لامل كېږي چې دوی د خپلو ماشومانو د بنوونې او روزنې په برخه كې د پانگې اچول په راتلونكي كې د احتمالي مالي گټو په اړوند د خپلې پوهې او برداشت په بنسټ تنظيموي. هغه بېوزلې كورنۍ چې خپل ماشومان د كار په ځاي بنوونځي ته ليرې ددې وړتيا لري چې لنډمهاله مالي گټې د اوږدمهاله گټو د لاسته راوړلو لپاره چې معمولاً دښه معاش او د خوندي كار موندلو په بڼه وي قرباني كړي. اوس دا چې كورنۍ د دغو دوه ډوله گټو تر منځ څرنگه ارزونه كوي چې د زياتو لاملونو سره تړاو لري لكه باكفېته بنوونې او روزنې ته لاسرسي او همدارنگه ددوی په كاری شبكه كې د يوې بريالۍ بېلگې څرگندول دي. د كار څخه د راپورته كېدونكو گوانبونو څخه د پوهاوي د كچې توپير هم د هغو لاملونو څخه يو دی چې كار ته د ماشومانو د لېږلو او نه لېږلو په اړه د كورنيو تر منځ د توپير سبب كېږي. د بېلگې په توگه هغه كورنۍ چې د خپلو ماشومانو د كار له گواښ څخه زيات خبر دي او د كار پورې اړوندو فزيكي او اخلاقي گوانبونو په وړاندې حساس دي. د دغه څېړنې موندنې

- په اړوند هېڅ ډول پراخه، هر اړخیزه او بشپړه ستراتیژي نشته
- تر څو د دولتي او پلې کونکو سازمانونو ډول ډول مداخلې یو موټی کړي. څرنگه چې د ماشومانو د کار موضوع د پالیسی له پولو وتلې ده نو اړینه ده چې گټور ځواب باید څو سکتوري او په ټولیزه کچه همغږی شي، له ماشوم نه نیولې تر کورنۍ، ټولني او د پالیسی تر چاپیریال یې تر پوښښ لاندې وي. هغه وړاندیزونه چې ددې څېړنې په دویمه برخه کې راغلي دي د افغانستان دولت او پلي کونکو سازمانونو ته لاندې سپارښتنې کوي:
- بنوونې او روزنې ته لاسرسی او د هغه د څرنگوالي بڼه کول؛
- د معیشت د فرصتونو او د بېوزلو کورنیو لپاره بڼې پایلې
- د ماشومانو د کار پر وړاندې د ټولنیزو نورمونو او چال چلند بدلون؛ او
- د ماشومانو د کار د کچې د راټیټولو لپاره د پالیسیو او قانون او مقرراتو غښتلي کول.

۱. ماشومان ولې کار کوي

ځواک او ټولنیزو قواعدو سره تړلې دي. په افغانستان کې لویې ټولنیزو اقتصادي-زمینو هم په خپل وار د ماشومانو د کار په هکله یې د کورنیو پرېکړې باغیزمنې کړې دي. په راتلونکو برخو کې په بشپړه توگه دغه لاملونه چې د د ماشومانو د کار په اړه د کورنیو پرېکړو اغېزه کوي، تر څېړنې لاندې نیسي.

د ماشومانو د کار په اړوند پرېکړې د کلتوري، ټولنیزو او اقتصادي عواملو د پېچلي عمل او عکس العمل تر اغېزې لاندې دي. لکه څرنگه چې په لاندې گراف کې ښودل شوي دي. د کار ته د ماشومانو د لېږلو په اړه د کورنیو پرېکړې د ماشوم او د هغه د پالونکي د فردي ځانگړتیاوو او د کورنۍ، د ټولنو تر منځ د

۱.۱ بېوزلی او د معیشت نه خونديتوب

بېوزلی او بې برخې والې د دغه څېړنې تر پوښښ لاندې کابو ټولې کورنۍ ځپلې دي. دغه کورنۍ د مزمن معیشت او اقتصادي نه خونديتوب او د دندو د نشتوالي او یا بې نظمۍ له کبله د ژوندانه د لومړنیو اړتیاوو د پوره کیدو لپاره هلې ځلې، ټیټ معاشونه او ډېرو لگښتونو او پور، سره مخامخ دي. د ټولنیزې ساتنې د یو پراخ کاري چوکاټ د نشتوالي له کبله د ماشومانو کار د هغو ستراتیژیو له ډلې گڼل کېږي چې کورنۍ غواړي له بیلابیلو بڼو د خپلو عایداتو کچه لوړه کړي. که څه هم پدې څېړنه کې ټولو کورنیو د معیشت نه خونديتوب کار ته د خپلو ماشومانو د لېږلو د لامل په توګه ندی یاد کړی او دا کېدای شي د نورو غیراقتصادي عواملو اغېزو ته اشاره وکړي.

”زما په اند له ما څخه بېوزله څوک نشته، نو که چېرې زه کولای شم د مالي ستونزو سره سره خپل ماشومان ښوونځۍ ته ولېږم، نو ولې نور کسان نشي کولای؟ هر څوک کولای شي هر کار چې وغواړي ویې کړي... او هېڅوک نشي ویلای چې زه ډېر نا هیلی وم نو ماشومان مې ښوونځي ته ونه لېږل.“

د کابل په ښار کې د یوې کورنۍ پلار چې خپل ماشومان یې په کار نه وو گمارلي.

۲.۱ د کورنۍ جوړښت او جنسیتي نورمونه

د کورنیو جوړښت یو له هغو لاملونو څخه دی چې کېدای شي د ماشومانو د کار د ځواک څخه د گټې اخیستنې پرېکړې اغېزمنې کړي. دا څېړنې څرګندوي چې هغه کورنۍ چې خپل مشران او ډوډۍ گټونکي یې له لاسه ورکړي او د عمر د زیاتوالي او یا کومې ناروغۍ له کبله کار نشي کولای، ډېر احتمال لري چې د خپلو ماشومانو د کار د ځواک څخه گټه واخلي. او له بل لوري د جنسیتي نورمونو او قواعدو له کبله میندې نشي کولای له کور څخه بهر کار وکړي. له همدې کبله زیات احتمال لري چې د هغه کورنیو چې سر پرستي یې د ښځو پر غاړه ده په ځانگړې توګه د کور ماشوم هلکان د ژوندانه د اړتیاوو د پوره کولو لپاره د کورنۍ د نارنیه پر ځای. په اقتصادي فعالیت کې ونډه واخلي.

پام وړ استثنا هات شته دي، که څه هم چې گڼ شمېر میندې شته چې د جنسیتي قواعدو څخه یې سر غړونه کړي او خپل ماشومان یې د کار کولو څخه لیري او په ښوونځي کې ساتلي دي. د کورنیو په عاید کې د ښځو د ونډې اخیستنې وړتیا او د ماشومانو کار ته د اړتیا په راتیتولو کې په لویه اندازه توپیر لري او په شخصي توان، د هغوي د کورنیو د کړو وړو او ټولنیزو قواعدو سره تړلی دي.

۲ چوکاټ: له ننګونو سره د جنسیتي نورمونو او قواعدو مخ کېدل

د سلیم مور د خپل میره له مړینې وروسته له یوه کال راهیسې د ۶ کسيزې کورنۍ یواځېنۍ ډوډۍ راوړونکې ده. ددې لپاره چې وکولای شي خپل ماشومان په ښوونځۍ کې شامل کړي، د خپلپوه گاونډي په کور کې په مزدوري بوخته ده مګر تل د ښځو د گونډه والي په اړوند د ټولنیزو قواعدو د تر پښو لاندې کولو له کبله په ویره کې ده:

نوموړې داسې وايي: ”زه نه غواړم چې په راتلونکې دویم ځلک (زما ماشومانو ته ووايي چې زه د خلکو په کورونو کې د خدمتگارې په توګه کار کوم، او که خلک زما ماشومانو ته داسې څه ووايي نو زما اولادونه به و شرمېږي چې زه هېڅکله دانه غواړم د اولادونو پلار لوي او مهم سړی ؤ، هغه یو ملا ؤ، له همدې کبله خلک نه مني چې ښځه یې د هغه د کورنۍ د شرم لامل شي.“

د سلیم د مور کیسه ددې څرګندويه ده چې ښوونې او روزنې ته د ماشومانو د لاسرسۍ په موخه ښځې جنسیتي نورمونه او قواعد یې له ننګونو سره مخ کړي دي. که څه هم چې دا کار د دوي او د دوي د کورنیو د شهرت لپاره جدي او لوي گواښ رامنځته کوي.

۳.۱ د کار او ښوونځۍ تر منځ معامله

د دغه څېړنې ټولې کورنۍ د بېوزلۍ او د کار لپاره د نه بسیا سرچینو د یو راز ننګونو سره مخ دي خو تر اوسه ټولو د دغو ستونزو سره د مقابلې په موخه د ماشومانو د کار څخه گټه نده

شتون د خورا جدې اغېزو لرونکي وو: پدې کلي کې کابو ټول ماشومان په منظم ډول په خپلو درسي ټولگيو کې گډون کاوه. دا بېلگه د کار او ښوونځۍ په اړه د کورنيو پر پرېکړو د ښوونې او روزنې د کيفيت د اغېزې څرگندونه کوي.

د ښوونې او روزنې د کيفيت پر موضوع برسېره د ښوونې او روزنې د لگښتونو موضوع د بېوزله کورنيو لپاره يوه بله اندېښنه ده. پداسې حال کې چې په ظاهري توگه لومړنۍ او ثانوي زده کړې په ټول افغانستان کې د ښوونځي د عمر ماشومانو لپاره وړيا دي، خو په حقيقت کې دغه کورنۍ بايد يو شمېر لگښتونه لکه د ښوونځۍ لپاره ځانگړي کالي، قلم او کتابچې چمتو کړي او آن تر دې چې د ماشومانو د برياليتوب لپاره د هغوي ښوونکو ته د ډالۍ هم برابرې کړي. دغه لگښتونه که څه هم لږ گڼل کېږي خو د هغو کورنيو لپاره چې د خپلو لومړنيو اړتياوو د پوره کولو په برخه کې د ستونزو سره مخامخ دي، يوه لويه ستونزه ده. ددې سره سره که بېوزله کورنۍ فکر وکړي چې د ماشومانو په ښوونه او روزنه کې پانگه اچونه خورا ارزښت لري، دوي داسې لارې چارې لټولاي شي چې د خپلو ماشومانو اړتياوې څه ناڅه پوره کړي. د بېلگې په توگه د وريجو له بوجيو څخه ماشومانو ته بکس او د گټه اخيستل شويو کاغذونو څخه د ماشومانو لپاره کتابچې جوړې کړي، تر څو وکولاي شي په ښوونځۍ کې د خپلو ماشومانو زده کړې دوام تضمين کړي.

کورنۍ د خپلو ماشومانو د کار او ښوونځۍ تر منځ د پرېکړو د ارزونې په وخت کې هغه ممکنه گټې چې په راتلونکي کې به د دوي د اولادونو په برخه کې هم په پام کې نيسي. که د ښوونې او روزنې په برخه کې پانگه اچونه وکولاي شي په راتلونکې کې د دوي د اولادونو لپاره ښه مالي شرايط رامنځته کړي، نو کورنۍ به ښوونځۍ ته د خپلو ماشومانو په لېږلو کې زياته لېوالتيا وښيي، ځکه چې دا ډول عمل د دوي د اولادونو د راتلونکي پر تضمين برسېره په خپل وار د ټولې کورنۍ په گټه به وي. که څه هم د ځينو کورنيو لپاره پر معيشت د تمرکز له امله به د اوږد مهاله گټو په پام کې نيول محدوديدل.

په افغانستان کې د بېکارۍ لوړې کچې ته په پام، زيات شمېر ځواب ورکوونکي شک لري چې رسمي ښوونه او روزنه کولاي

اخيستې. کورنۍ معمولا دا پوښتنه په پام کې لري چې د کار او ښوونځۍ په چوکاټ کې د ماشومانو د وخت څخه څرنگه په گټوره توگه گټه واخلي او ياهم ددواړو د ترکيب څخه ددغه څېړنې موندنې څرگندوي چې کورنۍ د کار او ښوونځۍ تر منځ د لگښتونو او گټو په يوې ژورې ارزونې کې د خپلو اولادونو د زده کړې لپاره د پانگې اچولو د کمښت او زياتوالي د لنډمهاله او اوږد مهاله گټو پر بنسټ ارزوي.

کورنيو پدې څېړنه کې د ښوونځي د ارزښت په ارزونه کې درې مهم لاملونه په پام کې نيولې دي چې دادي: کيفيت، لگښتونه او په راتلونکو کې د گمارل کېدو لپاره شونتيا. د ښوونې او روزنې کيفيت چې ماشومان يې په ښوونځيو کې تر لاسه کوي د گڼ شمېر کورنيو لپاره يوه جدې اندېښنه وه. هې او ماشومان او د دوي ميندې او پلرونه د ښوونځيو د آسانتياوو د خرابوالي، په ټولگيو کې د زده کوونکو د شمېر د زياتوالي، او د لازمو شرايطو نه درلودونکو، غير فعالو او حتي ناوړه گټو اخيستونکو ښوونکو څخه سر ټکولو. همدارنگه دوي د بې کيفيته زده کړو د پايلو څخه هم ناهيلې دي. لکه څرنگه چې د هرات ولايت څخه يوې مور شکايت درلود: "زما لور د ښوونځۍ په څلورم ټولگي کې ده خو اوس هم نشي کولاي چې څه ولولي يا يې وليکي نو څه اړتيا ده چې ښوونځي ته يې ولېږو؟" پدې بېلگه کې خپله نجلۍ هم د ښوونځۍ د پرېښودو او په کور کې د خپلې مور سره د غالۍ او بدلو ته لېواله وه. چې البته د نجلۍ دا پرېکړه د دوو لويو لاملونو له کبله ده، يوه يې دا چې په ښوونځۍ کې د ښوونې او روزنې د کمزورې کيفيت او دويم دا چې د يو کسب د زده کړې (غالۍ او بدل) او له مور سره د کورنۍ عايداتو کې د مرستې په موخه د يوې وړتيا د زدکولو په نتيجه کې د يو ډول خونۍ او وياړ احساس درلودل.^۳

يو اځينۍ استثنا د څېړنې تر پوښښ لاندې د بدخشان ولايت په يوه کلي کې وه چې ځواب ورکوونکو په عمومي توگه په ښوونځيو کې د ښوونې او روزنې د کيفيت څخه خوښ وو. د کورنيو تر منځ د باکيفيته ښوونې او روزنې درک د ټولنې د مشرانو تر منځ د ښوونې او روزنې په وړاندې د پياوړي ژمنتوب

^۳ په هرات کې د شفيقې کيسې ته پاملرنه وکړئ. هغه لاملونه د ماشومانو د کار څخه د گټې اخيستني پرېکړې اغيزمنې کوي: په هرات کې د يوې بيوزلې کورنۍ د قضيه څېړنه by A. Sim and ML. øilund-Carlson AREU, ۲۰۰۸.

شي د دوی د اولادونو لپاره د ښو فرصتونو د رامنځته کېدو لامل شي. دغه شک په ښوونځيو کې د ښوونې او روزنې د تېټ کیفیت او ثانوي او لوړو زده کړو ته د لاسرسي محدودیت سره په ګډه د ماشومانو کار ته د مخ کولو لامل شوی دی

۴.۱ د ښوونځي او کار يو ځای کول

ښه ده چې ډول ډول کسبونه زده کړو، ښه ده زده کړه چې بوټونه څرنگه ورغوو، لدې کبله چې وروسته کولای شو د سرک په غاړه کښینو او لدې کبله ۲۰ یا ۳۰ افغانۍ وگټو او وکولای شو ډوډۍ وخورو. ځینې وختونه د یوه کسب زده کړه د پوهې د زده کړې په پرتله زیاته ښه وي، ځکه که پوهه ولرو هم په هغه چټکۍ چې د کسب زده کړې په وسیله کار مومو، نشو کولای کار مومو. که مو کسب زده وي کولای شو هر وخت چې وغواړو کار پیدا کړو. د بېلګې په توګه یو سړی کولای شي د سرک په غاړه کښیني او بوټونه جوړ کړي، که څه هم چې نالوستی دی خو کولای شي د خپلې کورنۍ سره مرسته وکړي. د هرات ولایت څخه یو نیکه چې د ماشومانو د کار مدافع دی.

بېوزله کورنیو د ماشومانو د کار او ښوونځۍ تر منځ د انتخاب سره مقابله کې په لنډمهال او اوږدمهال کې د هر یوه گټې او لګښتونه ارزولې دي او ددې لپاره چې هر یوه احتمالي گټې په هغه شرایطو کې چې سرچینې محدودې دي لوړ حد ته ورسوي یو ستراتیژیک انتخاب کوي. ځینو کورنیو هڅه کړې چې د خپل پلوراندې گواښونه د د ځینو ماشومانو کار او ځینو ماشومانو ښوونځۍ ته د لېږلو له لارې راتیتې کړي او یا دا چې ټول ماشومان هم ښوونځۍ ته ولېږي او هم یې په یوه کار وگماري. د دویمې ستراتیژۍ په کارولو سره ماشومان کولای شي هم لوست وکړي او هم یو کسب زده کړي ترڅو که چېرې د خپلې پوهې له لارې کار ونشي موندای، د خپل کسب له لارې د ژوند اړتیاوې پوره کړي.

هغه ماشومان چې هڅه کوي چې هم ښوونځی ته لاړ شي او هم کار وکړي، ښوونځی ته د حاضرېدو او د لوستونو په زده کړه کې له لویو ستونزو سره مخ کېږي. په کابل او هرات کې ځواب ورکوونکو څرګنده کړې چې گومارونکې ماشومانو ته ښوونځیې ته د حاضرېدو او د کورنیو د دندو د سرته رسولو اجازه نه ورکوي.

او له بل لوري په ښوونځۍ کې ښوونکي هم هغه زده کوونکې چې د کار د زیاتوالي له امله ښوونځی ته په منظمه توګه نه حاضرېږي او یا هم خپلې کورنۍ دندې په سمه توګه سر ته ن رسوي جزا ورکوي. ځواب ورکوونکي ماشومان هم وایي چې د ښوونځیو او کار د چاپېریال د غوښتنو څخه ستړي شوې دي، او د خپلو هغو ټولګیوالو لخوا چې کار نه کوي له ځورولو څخه شرمېږي له همدې کبله زیات شمیر هغه زده کوونکې چې کار کوي ندي توانېدلي چې د وخت له نه دردلو او د لږ توان له کبله کار اړوندې غوښتنې پوره کړي او ددوې د اړتیاوو پر وړاندې د ښوونځیو د سیستم د بې پروایۍ له امله ته دوام ورکړي او په پای کې یې ښوونځۍ پرېږدي او په دایمي توګه کار کولو ته مخه کوي.

زه: د تاسو د کار زیان اړوونکي اړخونه څه دي؟

ځواب ورکوونکې: زه د زده کړې پرېښودو ته اړ شوم، او دا زما لویه ستونزه وه.

زه: د خپلې ښوونځي او زده کړې سره څرنگه وي؟

ځواب ورکوونکې: زه چندان ښه نه وم، ښوونکي به همپشه وهلم

زه: ته ولې ښه زده کوونکې نه وي؟

ځواب ورکوونکې: لدې کبله چې ما هېڅکله خپله کورنۍ دنده سرته نده رسولې او خپل درسونه مې ندي لوستي:

ولې؟

ځواب ورکوونکې: لدې کبله چې ما به د شپې تر ناوخته کار کاوه،

نو څرنگه مې کولای شوي چې خپل درسونه ولولم؟ د هرات په

بنار کې د ۱۳ کلن هلک سره مرکه چې د مستري د شاګرد په توګه یې کار کاوه

۵.۱ زده کړه د کار لپاره د یوې هڅونکې په توګه

د ښوونې او روزنې څخه په اوږدمهال یا لنډمهال کې د گټې د نشتوالي له کبله ښایي بېوزله کورنۍ پرېکړه وکړي چې د دوي د ماشومانو وخت د معاش په پیدا کولو کې ولگول شي. هغه لګښتونه چې په ښوونځیو کې د وخت تېرولو له کبله کېږي غالباً د هغو گټو څخه زیات دي چې د ښوونې او روزنې د تېټ کیفیت

او پلرونه په ځانگړې توگه لدې څخه ويره لري چې گوندې د دوي اولادونه د منفي او انحرافي کړو وړو لکه سگرت څکول او د نشه يي توکو تر اغېزې لاندې راشي يا دا چې وتښتول شي يا د تاوتریخوالي د داسې لويو جرمونو قرباني شي چې په ټول هېواد کې د امنيت د بدو شرايطو له کبله لاس پرې پورې کېږي. دا ډول وېره په زياته کچه د کابل او هرات په ښاري سيمو کې د ميندو او پلورونو له لوري څرگنده شوې ، او دا په داسې حال کې ده چې ماشومان د بدخشان ولايت په کليوالو سيمو کې ډېر آزاد دي چې د خپلو همزولو سره د لوبو څخه خوند واخلي. البته دا توپير د کليوالي سيمو د طبيعي صميميت له کبله دی چېرې چې هلته کورنۍ نسبت ښارې سيمو ته يو ټولنيز نږدېوالي او پر يو بل د باور څرگندونه کويپداسې حال کې چې ځينې کورنۍ چې خپل ماشومان کار ته ليري وايي دوی د خپلو ماشومانو د خونديتوب لپاره دارکار کوي، او هغه کورنۍ چې نه غواړي خپل ماشومان کار ته وليږي د کار څخه په را مينځ ته کيدونکو فزيکي او اخلاقي گواښونو ټينگار کوي. د دغه شمېر ميندو او پلورونو لپاره ښوونځۍ د ماشومانو لپاره د زدکړې او لوبويو خوندي ځای گڼل کېږي. دا لاندې نقل و قول د گواښ په اړه په کابل کې د دوو کورنيو بيلابيل درک څرگندوي:

وحيد چې کله ماشوم و زيات شوخ او سرکښ و او تل يې د کاغذباد لوبه کوله، په ديوالونو پورته کېدو او تل به د بامونو پر سر و، نو مونږ پرېکړه وکړه چې يو ځاي ته يې د کار لپاره ولېږو تر څو خپل ځان ته تاوان ونه رسوي.

د کابل په ښار کې د يوې کورنۍ مور چې د ماشومانو په کار کې ښکيل ده

”زه فکر کوم هغه کسان چې خپل ماشومان د کار لپاره له کور څخه بهر لېږي، ليوني دي، ځکه د دوی ماشومان له کور څخه بهر بد کارونه زده کوي او له بدو ملگرو سره يوځاي کېږي چې بدې لارې ته يې راکاږي چې اغيزې يې ډېرې بدې وي.“

د کابل په ښار کې د يوې کورنۍ پلار چې د ماشومانو د کار مخالف دی

څخه تر لاسه کېږي خو د کورنې مهمې اړتياوې پوره کړي. د ماشومانو کار يواځې دکورنيو د لنډمهاله گټو د تامين او د عايداتو د زياتوالي د يوه وسيله نه بلکه د يوه کسب او وړتيا د زده کړې يوه لاره ده چې د ماشوم د نامعلومې راتلونکې لپاره گټور وي. ځواب ورکوونکو د ماشومانو د کار لپاره د يوې غير اقتصادي هڅونکې په توگه د زده کړې يادونه کړېده او په عمومي توگه هغه کارونه غوره گڼي کوم چې د يو مهارت يا وړتيا د زده کړې لامل کېږي لکه د شاگرد په توگه کار کول نسبت هغو کارونو ته چې د ماشومانو لخوا سرته رسول کېږي او دوړتيا د لاس ته راوړلو لپاره لږ فرصتونه برابر وي لکه د سړک په غاړه د ځينو توکو پلورل. د ماشومانو کار د ځينو کسانو لخوا د بلوغ او مېړه توب دورې ته د ماشومتوب له دورې څخه د اوښتون په توگه يادېږي او د ايداسې حال کې دي چې ماشومان د ژوند مهم مهارتونه زده کوي تر څو وکولاي شي په راتلونکي کې د يوه ښه خاوند، ښځې، ميندو او پلورونو په توگه واوسي. ميندې او پلرونه او آن خپله کارکوونکي ماشومان زده کړې ته د ماشومانو د کار د مسئوليت پېژندنې او د يوې مثبتې لاسته راوړنې په سترگه گوري.

زه پوهېږم چې څرنگه ځمکه يوې کړم، تخمونه وکرم او حاصلونه يې راغونډه کړم... او کله چې مې پلار په کور کې نه وي زه د کورنۍ د سرپرستۍ دنده په غاړه لرم او که په کلي کې کومه پېښه وشي زه هغې غوندې ته بلل کېږم چې پکې مشران پرېکړې کوي. د بدخشان په ولايت کې يو ۱۴ کلن ماشوم چې د سوند لرگي راټولوي او خرڅوي يې

۲.۱ د ماشومانو خوندي او له ستونزو څخه ليرې ساتل

خپړنه د هغه اړيکې څرگندونه کوي چې د ماشومانو دکار او د ماشومانو د اخلاقو او خونديتوب لپاره د ميندو او پلورونو د ويرې تر مينځ ده. زيات شمېر ځواب ورکوونکو د خپلو ماشومانو د فراغت د وخت په اړه د ژور شک څرگندونه کوي او وايي يو له هغو دليلونو څخه چې دوی اړ باسي چې خپل ماشومان کار ته وليږي دادی چې دوی غواړي چې خپل ماشومان پر سړکونو له گرځيدو راگرځيدو او له ستونزو څخه خوندي وساتي. ميندې

۷،۱ نجونې

۸،۱ د ټولنیزو نورمونو او قواعدو اغېزې

په افغانستان کې د ماشومانو د وخت د ځانگړې کولو په اړه پرېکړې په پراخه کچه د ټولنیز جنسیت تر اغېزې لاندې وي. د زیات شمېر کورنیو لپاره هغه زیانونه چې په عامه مرکزونو کې د نجونو د حضور او کار څخه د کورنۍ شهرت او عزت ته رسېږي د هغو مالي او اقتصادي گټو څخه ډېر زیات دی چې د دوي د لوړگانو د کار څخه دوی ته په لاس ورځي. په همدې ډول کوم وخت چې نجونې د بلوغ سن ته رسېږي په جنسیت باندې د حاکمو ټولنیزو نورمونو او قواعدو له کبله له زده کړې بې برخې کېږي. په څیړنه کې ځینې ځواب ویونکې څرگندوي چې کورنۍ د نجونو د زده کړې څخه ډېره کمه گټه اخلي ځکه دوي واده کوي او د پلار له کوره ځي.

”نجونې باید یوه ورځ د خپلو مېړونو کور ته ولاړې شي، نو که زه د دوي د زده کړې لپاره پیسې ولگوم نو ماته یې څه گټه رسېږي؟ نو لدې کبله ښه به دا وي چې دوي په کور کې وساتل شي ترڅو د کور کارونه وکړي“

د هرات په ښار کې د یوې کورنۍ پلار چې د ماشومانو په کار کې ښکېل دی

لکه څرنگه چې کورنۍ نشي کولای په گونبه توگه ژوند وکړي، لدې کبله د ماشومانو د کار په اړوند پرېکړې په پراخه کچه د ټولنې د نورو غړو د کړو وړو تر اغېزې لاندې وي، د ښوونځۍ او کار په اړه د ټولنیزو قواعدو او نورمونو ځواک کېدای شي د بدخشان ولایت په یوه کلي او د ایران پولې ته نږدې د اسلام قلعي په یوه کلي کې په څرگنده توگه وگورو. د بدخشان په ولایت کې په ښوونځیو کې شمولیت کاږو د ټولو ماشومانو لپاره یو نورم او قاعده ده، پدې سیمه کې د ټولنې مشران د ماشومانو د ښوونې او روزنې په وړاندې د ژمنتوب احساس کوي، د ماشومانو میندې او پلرونه د ښوونې او روزنې له کیفیت څخه خوښ دي چې په پایله کې زیات شمېر ماشومان خپلو درسي ټولگيو ته حاضرېږي. ددې په خلاف د ایران پولې ته نږدې د اسلام قلعي په ټولنه کې د ماشومانو کار یو نورم او قاعده ده، ماشومان او د دوی میندې او پلرونه د ښوونې او روزنې د کیفیت د کچې له ټیټوالي له کبله په سیمه ایزو درسي ټولگيو کې گډون بې گټې بولي. خو ددې پر ځای دوی له پولې په تېرېدو له لویو کاري فرصتونو څخه گټه اخیستل یې غوره کړي خو وکولای شي ښې پیسې تر لاسه کړي. برسېره پردې د اسلام قلعي په کلي کې د ټولنیزو او سازماني یووالي نشتوالی پدې مانا دی چې د ماشومانو د کار په اړه هېڅ ډول الزام او ټولنیزه قاعده نشته او کار کوونکي ماشومان د ټولنې د مرستو او ملاتړ څخه په کمه کچه برخمن وي. مگر له بل لوري د بدخشان ولایت په کلیو کې کورنۍ یو له بل سره مرسته کوي ترڅو زده کوونکې نجونې د ښوونځي د لارې په اوږدو کې د کلي د یوه ډاډمن سړي یا هلک د ملگرتیا څخه گټه واخلي او پدې توگه دوی د ښوونځیو د لیريوالي او د امنیتي ستونزو سر سره دوی خپلې نجونو ته اجازه ورکوي چې ښوونځیو ته لاړې شي. د بدخشان په کلیو کې پیاوړې ټولنیزې اړیکې پر ماشومانو ناوړه اغېزې درلودلای شي، دغه څیړنه د شاهد په توگه څرگندوي چې د سیمه ایزې شورا د پرېکړې پر بنسټ دوه ماشومان د کورنۍ د پورونو د خلاصولو لپاره کار ته ولېږدول شول^۴. په دې پېښو کې د ټولنې لومړیتوبونه د ماشومانو له گټو څخه اوچتې دي.

^۴ نبي او عبدل وگوري: هغه لاملونه چې د ماشومانو د کار څخه د گټې اخیستنې پرېکړې اغېزمنې کوي: د بدخشان په کلیوالي سیمو کې د یوې بیوزلې کورنې د قضیې څیړنه د بی هنت او ای هوزینو والیکنه (د افغانستان د څیړنې او ارزونې اداره ۱۳۸۷ کال)

یوه کورنۍ دې ته اړباسي چې خپلې نجونې له ښوونځي څخه منع کړي. او له بل لوري هغه ښه موقعیت او شهرت چې د یوې لوستې او متخصصې کورنۍ وي، کیدای شي یوه کورنۍ د ښوونې او روزنې په برخه کې پانګې اچونې ته وهڅوي. د شهرت او ټولنیز موقعیت ارزښت د افغانانو په ګڼ شمېر ټولنو کې وړاندیز کوي چې د زده کړې پر لور د ټولنیزو ارزښتونو بدلون او د کار څخه د خلاصې ټولنې جوړول کیدای شي د ماشومانو د کار د کچې په راټیټولو کې د یوې مهمې ستراتیژۍ په توګه رول ولوبوي.

هغه پرېکړې چې د کورنیو له خوا د ماشومانو د ښوونې او روزنې، کار، او یا د ښوونې او کار د یو ځای کولو په اړه کېږي، د بېلابېلو پېچلو لاملونو له اړیکو څخه اغېزمن وي چې پکې اقتصادي اړتیاوې، د کورنیو جوړښت، د ښوونې او روزنې بالقوه لاسته راوړنې او څرنگوالی، او ټولنیز

نورمونه او ارزښتونه شامل دي. هغه ستراتیژي چې د ماشومانو د کار د کمولو په موخه کارول کېږي باید څو اړخیزه وي چې پکې په لویه کچه اقدامات او همدارنګه خپله د ماشومانو، د دوي د کورنیو او ټولنو سره په پام کې نیول شوي اقدامات پکې شامل وي.

غه څېرې نه همدارنګه څرګندوي چې د ماشومانو د کار او ښوونځي په اړوندو پرېکړو کې د همزولو ونډه هم زیاته ده او ماشومان په شدید ډول د خپلو همزولو او ملګرو تر اغېزې لاندې دي، که چېرې د ماشومانو ملګري په کار بوخت وي نو دوي هم د ښوونې او روزنې لپاره لږه مینه لري او د ټولنې د نورو کورنیو په شان کار یا ښوونځۍ ته د ماشومانو په لېږلو کې د دوي لاره تعقیبوي. او د مثبت رول پېژندل چې د ښوونې او روزنې له لارې یې زیاتې بریاوې ترلاسه کړې وي په ټولنه کې د ځینو کورنیو لپاره د ماشومانو

د ښوونې او روزنې ته د لېږلو یو مهم لامل دی. د پاملرنې وړ خبره داده، ځینې کورنۍ چې د خپلو ماشومانو د کار څخه ډډه کوي د نورو ټولو لپاره خپل ځان د یوې مثبتې بېلګې په توګه ویني. لکه څرنګه چې یو ځواب ورکوونکی وایي چې په یوه ټولنه کې د یوې

بېلګې څرګند بدل کېدای شي ډېرې اغېزې وکړي او د ښوونې او روزنې له لارې د بریا د ترلاسه کولو په اړه د خلکو د پوهې د بدلون لامل شي. په دې څېړنه کې "هغه څه چې خلک وایي" د ماشومانو د کار په هکله پرېکړو کې پر ټولو کورنیو ستره اغېزه درلودله. د بېلګې په توګه د اوازې د خپرېدلو وېرې کېدای شي

“که د ترکمنو د ټولنو څخه یو یا دوه کسان یوه بریا ترلاسه کړي، د بېلګې په توګه که ډاکټر یا انجنیر شي، وروسته د ترکمنو نور خلک هم راپارېږي او ښوونځي ته ځي ترڅو دوي هم ورته بریا ترلاسه کړي”
-د هرات په ښار کې د یوې کورنۍ مور چې د ماشومانو په کار کې ښکېل ده

۲. د ګواښ سره مخ ماشومان او د هغوی پر وړاندې د غبرګون څرنگوالی

ګواښمن دي خو د ګواښ ما هیت او شدت د کار په ډول پورې تړلې دي. د بېلګې په توګه د ښاري سیمو په سرکونو او سرحدي سیمو کې کار کونکي ماشومان نسبت هغو ماشومانو ته چې په کلیوالي سیمو کې په کرنه بوخت دي ډېر ګواښ، ځورونې او ناوړه جنسي استفادو سره مخ دي.

سر بیره پر دې د ماشومانو له کار څخه د را پیدا شویو زیانونو کچه ددوي ددوی د کار په ډول، د کار پر ځای کې شته ګواښونه، او د کور او کار چاپیریال پورې اړوند دي د بېلګې په توګه

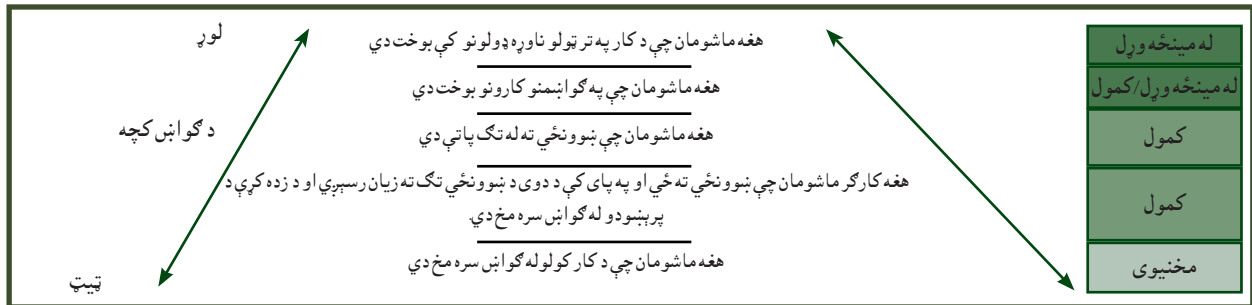
کارګر ماشومان د خپل کار له کبله د جسمي او رواني ګواښونو سره مخ دي. په دغه څېړنه کې ځینې ماشومان د هغې اندازه کار چې د لویانو لپاره په پام کې نیول شوي، دوه چنده کار سرته رسوي چې زیاتره جسمي فعالیتونه وي او د ټیټې کیدو لامل کیږي. د کارګرو ماشومانو زیات شمېر څخه د کار ګمارونکو او آن د پولیسو لخوا ناوړه ګټه اخیستل کیږي او هم ځورول کیږي د بېلګې په توګه د سرک د غاړې کار کونکي ماشومان.

په داسې حال کې چې د ماشومانو د کار ټول ډولونه یو اندازه

۸. هغه فعاليتونه چې د ماشومانو د کار ډير بد ډول گڼل کېږي د ماشومانو د بنسټيزو بشري حقونو څه سر غړونه شميرل کېږي او بايد په لنډ وخت کې له منځه لاړ شي. نړيوال قانون پدې اړوند داسې حکم کوي هغه ماشومان چې په دا ډول فعاليتونو بوخت دي پيژندل کېږي نو بايد په تر ټولو لومړي له دې حالت څخه ليري کړي شي او د هغوي د ژغورلو او ټولني ته ددوي بيرته راگرځيدو لپاره اړين ټولنيز خدمتونه برابر شي.^۹ او سمهال په افغانستان کې ددې ډول فعاليتونو د پراخوالي او يا د ماشومانو د بوختيا د څرنگوالي په هکله کره معلومات په لاس کې نه شته او نه خو په ملي او سيمه ايزه کچه ددغه ډول پيښود پيژندگلوۍ او ځواب ويلو د څرنگوالي په اړوند پوهاوی شته. لدې کبله په ناوړه کارونو کې د ماشومانو د بنکيليدو د له مينځه وړلو لپاره د دولتي او غير دولتي چارواکو له خوا د پوهاوي د کچې د لوړولو او په دې هکله د معلوماتو د راغونډولو لپاره هڅې پيل شي. ددې پيښو د اصلي لاملونو د موندلو لپاره ټولنيز څار به يوه ډيره اغيزمنه لاره وي دهغه پيغور له کبله چې ددې ډول پيښو سره تړلی وي بايد دې ماشومانو ته ژوره پاملرنه وشي او د موضوع حساسيت په پام کې ونيول شي خو دا ډول ماشومانو محرميت او جسمي او رواني سلامتې خوندي شي. ۲ انځور: د گواښ سره د مخامخو ماشومانو هغه مهمې ډلې چې د گواښ په وړاندې د خونديتوب، کمولو او له مينځه وړلو سره تړلې دي

د يو مستري شاگرد د کار په ځای کې د گواښمنو ماشينونو او د سامانونو د غورځيدو سره مخامخ دی، که چيرې د کار گمارونکې له خوا يې سمه څارنه وشي نو د اوږد مهالو جسمي او ټولنيزو رواني گواښونو څخه به په امان کی وي. په بنونځي کې حضور کېدای شي د ماشومانو په کار پوري د تړليو گواښونو د راتپولو لپاره يو مهم لامل وي. هغه ماشومان چې د بنونځي او کار دواړو مخته وړلای شي، د ليک لوست او حساب د زده کړې د لاس ته راوړلو فرصت لري، او همدا رنگه د خپلو ټولگيوالو سره دمعا ملوله لاري پر خپل ځان وپسا و د او ژوندانه وړتياوې وگټي. بنونځي ته د ماشومانو لاس رسې او د زده کړې لپاره د هغوی وړتيا يو له مهمو لاملونو څخه دی چې ددوی د اوږد مهالو گواښونو او زيانونو څرگندونه کوي.^۵ لاندي جدول د فور يو روساتي او سکاټ ليون له ماډل^۶ څخه اخيستل شوی دی چې گټور مفهومي چوکاټ يې برابر کړی دی ترڅو وکولای شو دهغه په وسيله د کار کونکو ماشومانو د گواښ کچه او پر هغوي پوري تړلې ضروري عملونه و ارزوو. دهرم په سر کې هغه ماشومان دي چې د کار په تر ټولو ناوړه ډولونو کې بوخت دي. د ماشومانو د کار تر ټولو ناوړه ډولونه چې د کار د نړيوال سازمان (ILO) په کتو اسيون کې تعريف شوي دي لکه جنسي کارونه، د نشه يي توکو قاچاق او په وسلوالو شخړو کې برخه اخيستنه.^۷ په افغانستان کې د دغه شان د پټ او حرام ماهيت له امله ددې ډول پيښو او په هغو کې د ماشومانو د بنکيليدو په اړه ډير لږ معلومات شته

۲ انځور: د گواښ سره د مخامخو ماشومانو هغه مهمې ډلې چې د گواښ په وړاندې د خونديتوب، کمولو او له مينځه وړلو سره تړلې دي

۸. د ماشومانو د کار په اړه راتلونکې څېړنې به د ايران پولي ته نږدې د هرات ولايت په اسلام قلعه کې د ActionAid Afghanistan لخوا ترسره شول، يا هغه څېړنې چې د ننگرهار ولايت په تورخم يا د کندهار په ولايت کې ترسره شوې ټول د ماشومانو د خطرناکو کارونو يا د ناوړه جنسي گټې اخيستنو د ورته پيښو سره مخ شوې دي

۹. د هغه مرکې له مخې چې ليکونکي په ۱۳۸۵ کال کې په افغانستان کې د کار د نړيوال سازمان د دفتر سره کړېده، څرگنديږي چې افغان دولت به په نږدې راتلونکي کې د گمارلو د تر ټولو کم معاش کتوناسيون او همدارنگه د ماشومانو د کار د تر ټولو ناوړه ډولونو په اړه کتوناسيون لاسليک کړي

۵ ((د ماشومانو د کار سره مقابله د ماشومانو د کار د کچې د تلپاتې راتپولو لپاره پلان جوړولو څوښې))، (روم: د ماشومانو د کار پوهاوی، ۱۳۸۵ کال)

۶. روساتي او ليون "د ماشومانو د کار په وړاندې مقابله"

۷. د ماشومانو د کار د ممنوعيت او د ماشومانو د کار د تر ټولو ناوړه ډولونو د له منځه وړلو لپاره د کار د نړيوال سازمان د ۱۹۹۹ کال ۱۸۲ گڼه کتوناسيون

کړي اړینې بریښي. په دغه څیړنه کې هغه کورنۍ چې د ماشومانو له کار کولو څخه گټه نه اخلي د داسې یوې ځانگړتیا یادونه کوي چې دهغې پر بنسټ دوی توانیدلي چې خپل ماشومان له کاره وژغوري. سره له دې دغه کورنۍ په پراخه توگه زیانمنونکې پاتې دي او د یوه نه اټکل شوې حالت د رامینځ ته کیدو په صورت کې کیدای شي چې د ماشومانو په کار کې د ښکیل کیدو له ستر گواښ سره مخامخ شي.

له دې کبله ددغو د گواښ سره مخ کورنیو دښه مقاومت لپاره یوه مهمه ژغورونکې ستراتیژي دا ده چې ددوی مالي، فزیکي او انساني پانگه لوړه شي. د بیوزله او زیانمنونکو کورنیو د معیشت پیاوړتیا به د هغوی سره مرسته وکړي څو د ستونزو د حل لارې په توگه د خپلو ماشومانو د کار څخه لږه گټه واخلي.

د ښوونې او روزنې د کیفیت ښه والی او هغه ته لاسرسی یو بل ضروری ژغورونکی اقدام شمیرل کېږي. څرنگه چې ددې څیړنې موندنې څرگندوي هغه ماشومان چې د پوهو ښونکو څخه او په یو مشارکتي او شاگرد محوري چاپیریال کې زده کړه کوي نو ډیر زیات احتمال شته چې له دې پر ځای چې کار ته مخه کړي په ښونځي کې پاتې شي. که میندې او پلرونه ددوي په تعلیم کې رښتینې گټې وویني نو ډیر زیات احتمال لري چې د خپلو ماشومانو د ښونځي ته تگ ملاتړ وکړي. او په پای کې ټولنه د ماشومانو له کار څخه د ژغورلو په برخه کې مهم رول لوبوي څرنگه چې د کار او ښوونې او روزنې په هکله کورنۍ پریکړې په پراخه توگه د ټولنیزو خوړو نورمونو تر اغیزې لاندې دي، نو ټولنیز اقدامات او مداخلې د ماشومانو د کار د کچې په راتیتولو په برخه کې د خلکو د کړو وړو او ارزښتونو په بدلولو کې خورا سترې اغیزې درلودلای شي.

له دې کبله په افغانستان کې د ماشومانو د کار پروړاندې د ځواب ویلو لپاره باید څو ډوله اقدامات سره یو ځای شي څو د ماشومانو د کار څخه د ژغورلو، په کرا کې د ښکیلیدو د کچې درایتیتولو او د له منځه وړلو موخې په نښه کړي. د یوه تصوري چوکاټ څخه په گټې اخیستنې چې د گواښ د مختلفو کچو لپاره اړینې چارې پکې په لنډ ډول راځي اړوند چارواکي په دې توانیږي چې اړین اقدامات ترتیب، همغږي او هم لومړیتوب ورکړل شي. په ملي

په دغه څیړنه کې د ماشومانو په کار پورې تړلې ټولې قضیې د گواښ سره مخ ماشومانو په منځنۍ ډلې پورې اړوندې دي دهغو ماشومانو په گډون چې په گواښمنو کارونو بوخت دي، هغه کار گر ماشومان چې له ښوونې او روزنې پاتې شويدي او همدا رنگه هغه کار گر ماشومان چې دهغوي ښوونه او زده کړه د وخت څخه د مخه تحصیل پرېښودو له گواښ سره مخ ده.

پداسې حال کې چې آرمانی غوښتنې د ماشومانو د کار د ټولو ډولونو له مینځه وړل، دي. خو په افغانستان کې اقتصادي او ټولنیز واقعیتونه د گواښ د کمولو تدریجي لارې اړینې گڼي. لدې کبله ددې واقعیتونو په منلو سره چې ځینې ماشومان په لنډمهاله یا منځمهاله توگه په کار بوخت دي، باید هغه لارې چارې ولټول شي څو د کارگرو ماشومانو په وړاندې د گواښ د کمولو او د خوندیتوب د زیاتولو لامل شي. دا ډول رغونکې لارې دا دي: د کار د شرایطو ښه والی، او د ماشومانو زده کړې ته د لاس رسی تضمین او د ماشومانو څخه د زده کړې موخو ته په رسیدو کې ملاتړ. بیا هم ممکنه ده چې ځینې کارونه د کارگرو ماشومانو لپاره دروان تولنې او جسمي روغتیا له نظره ډیر گواښمن وي چې باید هرو مرو له منځه یوړل شي.

پدې هکله ځواب چې آیا د ماشومانو د کار له مینځه یوړل شي او یا د هغه د کچه راټیټه شي د ماشوم او دهغه د کورنۍ شرایطو پورې اړوند دی. خو په هر حال رغونکې اقدامات باید هغه کارونه چې د ماشوم د ودې لپاره زیانمن دي قانوني بڼه ورنکړي. او له بل لوري د ماشومانو د کار څخه په بیره منع کول باید په داسې ډول نه وي چې دهغې څخه وروسته ماشوم له گواښ سره مخ شي پدمعنی چې ماشوم او دده کورنۍ له ستونزو او سره لاس او گریوان کړي. د ماشومانو پروړاندې د گواښونو د له مینځه وړلو او یا کمولو لپاره ټولو اقداماتو کې باید کورنۍ هم په ژوره توگه ښکیل وي، او په لومړي سر کې میندې او پلرونه او هغه کسان چې د ماشومانو روزنه کوي په کې برخه ولري تر څو د ماشومانو سلامتیا په دوامداره توگه تضمین کړي.

هغه اغیزمنې لارې چارې چې موخه یې ماشومان او د هغوی کورنۍ وي چې د ماشومانو د کار د گواښ سره مخامخ دي تر څو په اوږد مهال کې د ماشومانو د کار پیښې په افغانستان کې راتیتې

وي، اړتيا شته تر څو دولتي او د نورو پلي کونکو سازمانونو اقدامات د کورنۍ، ټولني او هېواد په کچه سره همغږي کړي. د همغږو کونکو ميکانيزمونو بېلگې لکه د ماشومانو د ساتنې د عمل شبکه (CPAN) د پرمختگ په لور مثبت گامونه گڼل کېږي.^{۱۰} سره له دې دا بايد نورې هم پياوړې او پراخې شي تر څو د نورو اړوندو برخو چارواکي هم په کې شامل شي تر څو د

^{۱۰} CPAN د ماشومانو د ساتنې د عمل شبکه ده چې يونيسف، د کار او ټولنيزو چارو وزارت، د شهيدانو او معلولينو چارو وزارت يې تمويلونکي دي اوس مهال دغه شبکه په ۲۸ ولايتونو او کابل کې دفترونه لري او په پام کې ده چې په ۱۳۸۸ کال کې د ولسواليو په کچه ۳۴ نور دفترونه هم پرانيزي.

۳. پايلې او سپارښتنې

پ دې ونه توانيږي او يا هم ونه غواړي چې د ښوونې او روزنې رسمي سيستم ته ور دننه شي. د پلي کونکو سازمانونو او افغان دولت (د پوهنې وزارت، د کار او ټولنيزو چارو وزارت، د شهيدانو او معلولينو وزارت) تر منځ او خبرې اترې اړينې دي، تر څو د خپلو چارو لپاره يوه همغږي شوې او انعطاف منونکې ستراتيژي په پام کې ونيسي چې وکولاي شي د کار د گواښ سره مخ ماشومانو او هغو ماشومانو چې مخکې کار ته داخل شوي دي، گټې په مناسبه توگه خوندي کړي.

د افغانستان دولت ته سپارښتنې:

- مناسبې ښوونې او روزنې ته لاسرسې او د هغې د کيفيت ښه والی لکه څرنگه چې د ملي معارف په ستراتيژيک پلان کې په پام کې نيول شوي دي. په ښوونيزو موضوعاتو او کړندودونو کې د ښوونکو د پوهې د کچې د لوړوالي په موخه پانگه اچونه او د ښوونکو په روزنيزو پروگرامونو کې د شاگرد محوري او گډون (مشارکت) په ښوونيز چاپيريال ځانگړی ټينگار. د نجونو او د قومي او ژبنيو لږکيو د ماشومانو په وړاندې د گڼ شمېر خنډونو په پام کې نيولو سره دوي ته ځانگړې پاملرنه او دهغوی د لاس رسۍ زياتول.

ښوونځۍ ووت تر څو د چټکو زده کړو په يوه کورس کې گډون وکړي، ځکه چې ده ته جامې او ښوونيزې اړتياوې په وړتيا توگه چمتو وې. وروسته له دوو مياشتو چې کورس پای ته رسېږي، صادق بل کال ته انتظار باسي چې په ښوونځۍ کې شامل شي.

اجندا کې د ماشومانو د کار د موضوع راڅرگندېدنه لکه څرنگه چې د افغانستان په ملي پراختيايي ستراتيژي (ANDS) کې او د کارگمارلو په راتلونکې ملي ستراتيژي او پاليسي کې راغلې دي-د زيرې ورکونکې سياسي پوهاوي او ژمنې څرگندونه کوي. که څه هم چې د ماشومانو کار ته ځواب ويل د دولتي ارگانونو، بسپنه ورکونکو سازمانونو او نادولتي سازمانونو تر مينځ د کم اغېزې همغږي له کبله لا تر اوسه نه دی تر سره شوی.

اوس مهال يوې پراخې ستراتيژي ته چې پکې د ماشومانو د کار د مخنيوي، د کمولو او د له منځه وړلو موخې پکې شاملې

ماشومانو مشخصو اړتياوو ته د ځواب ويلو په اړوند هېڅ ډول اشاره نده شوې^{۱۱}.

کارکونکو ماشومانو ته د ښوونيزو خدمتونو د چمتو کولو په موخه هدفمند اقدامات يواځې د کم شمېر نادولتي سازمانونو لخوا چې په کابل او يو شمېر لويو ښارونو کې تمرکز لري، پر مخ بېول کېږي. او د هغوي د خدمتونو له ډلې د چټکو زده کړو کورسونه او غيررسمي زده کړې دي. د دا ډول مرکزونو جوړول د کارکونکو ماشومانو د ښوونې او روزنې دوام لپاره غوره لار گڼل کېږي.

سره له دې چې دغه مرکزونه کولاي شي کم شمېر ماشومان تر پوښښ لاندې راولي او په ژوره توگه د بسپنه ورکونکو ټولنو په مالي مرستو پورې تړلې دي چې له مخکې نه د وړاندوينې وړ نه دي. او دوام يې هم د انديښنې خبره ده. له بده مرغه ټول ښوونيز مرکزونه د ښوونې او روزنې مروج سيستم ته د کارگرو ماشومانو د شاملولو هېڅ موخه نلري تر دې چې په ځينو ځايونو کې آن منفي اغېزې هم درلودلې دي^{۱۲}. البته چې ټول کارگر ماشومان ښايي

^{۱۱} د افغانستان د ملي پرمختيا لپاره د ستراتيژي پلان اوس مهال دکره کتنې په حال کې دی. تر څو د اصلي شامل جوړونه راو نيسي. چې د سمون په وخت کې پر ښوونيز نظام ټينگار کوي تر څو د ماشومانو ډول ډول اړتياوې پوره کړي. په ځانگړي ډول د کارکونکو ماشومانو په گډون هغه ماشومان چې د شمول له کړۍ څخه بهر او يا د صحنې څخه شړل شوي دي.

^{۱۲} صادق د هرات په ولايت کې د مستري شاگرد دی. د بېلگې په توگه له دولتي

• د داسې ستراتیژۍ په جوړولو کې پاملرنه وشي چې ښوونې او روزنې ته د کارگرو ماشومانو د لاسرسي کچه لوړه او تضمین کړي چې کارگرماشومان د معارف د ملي ستراتیژۍ د موخو لپاره یو ټاکلی گروپ دی. په کابل کې د په ښوونه کې د آزمايښتي گډولو د ښوونځیو څخه گټه اخیستنه تر څو د کارگرو ماشومانو په زده کړه کې د شاملیدو لپاره یو ستراتیژي جوړه شي ۱۳. د بېلگې په توگه د کارگرو ماشومانو لپاره چې په رسمي وخت کې نشي حاضرېدای، د انعطاف منونکې ښوونیز مهالوېش جوړول، تر څو د کارگرو ماشومانو سره د هغه ستونزو پر وړاندې چې ددوی د کار او ښوونې او روزنې په لاره پرتې دي او د کار د کول د مجبوریتونو له امله وروسته پاتې دي مرسته او ملاتړ وکړي. ۱۴.

• په یوه کال کې له یوه نوبت څخه دوه نوبتونو ته د نوم لیکنې زیاتولو ته پاملرنه چې کارگرو ماشومانو ته اجازه ورکړي تر څو رسمي ښوونیز نظام ته داخل شي. ۱۵.

د هغو کارگرو ماشومانو لپاره چې له ۱۵ کلونو څخه زیات عمر لري او نشي کولای یا نه غواړي چې په ښوونځي کې خپلو زده کړو ته دوام ورکړي، د مهارتونو او مسلکونو د زده کړې د فرصتونو زیاتول د ښوونې او روزنې په بیا کتل شوي ملي ستراتیژیک پلان کې د تخنیکي او تخصصي زده کړو او همدا راز د د لیک لوست د زده کړې او غیر رسمي زد کړو لپاره د یوې ځانگړې موخې په توگه د ۱۵ کلونو څخه د لوړ عمر لرونکو کارگرو ماشومانو شاملول د ځوانانو د گډ ملي پروگرام سره په همغږۍ کې او په ځانگړې توگه د ځوانانو د سلا مشورې ورکولو او معلوماتو مرکزونو سره چې د

ماشومانو د کار د مخنیوي لپاره څو سکټوري اړین غبرگون رامینځ ته شي.

راتلونکې برخه کې د ماشومانو د کار د مخنیوي، کمولو او له منځه وړلو په اړه افغان دولت او پلي کوونکو سازمانونو ته ځانگړي وړاندیزونه شامل دي. دغه وړاندیزونه لکه چې ښایي څو سکټوري دي او ماشومان، کورنۍ، ټولنې، او د پالیسۍ جوړونې چاپیریال خپله موخه گرځوي. لدې کبله په افغانستان کې د ماشومانو کار ته یو گټور ځواب باید هر ورو مرو همغږی شوی ځواب وي.

۱،۳ د ښوونې روزنې د کیفیت ښه کول او هغه ته د لاسرسي د کچې لوړول

د دغه څېړنې موندنې په څرگند ډول ښوونې او روزنې ته لاسرسي او د ماشومانو د کار په اړوند د کورنیو په پرېکړو کې د هغه د کیفیت اغېزې ښيي. د ښوونې او روزنې د کیفیت ښه والی د ماشومانو د کار د مخنیوي لپاره ډېر اړین دی څرنگه چې که کورنۍ د خپلو ماشومانو د ښوونې څخه د مثبتو لاسته راوړنو تمه ولري نو ډېر احتمال لري د کار څخه یې منع کړي او د ښوونې او روزنې بهیر ته یې ورگډ کړي. د هغو ماشومانو لپاره چې همدا اوس په کار بوخت دي، ښوونې او روزنې ته ددوی د لاس رسۍ د کچې زیاتیدل یوه د علاج لاره ده چې کولای شي ماشومان د اعظمي حد کار څخه وساتي او د کار گواښمنې اغیزې کمې او د زده کړې دوام تضمین کړي. دغه څېړنه همدا رنگه وړاندیز کوي چې ښوونې او روزنې ته د قومي لږکیو هلکانو او نجونو لاسرسي د ځانگړو تنگونو سره مخ دی او ځانگړې ملاتړ ته اړتیا لري ترڅو په ښوونځي کې پاتې شي او د کار څخه خوندي وي.

مناسبې ښوونې او روزنې ته د لاسرسي او د کیفیت موضوع گانې د افغانستان د ښوونې او روزنې په ملي ستراتیژیک پلان (NESP) کې تر څېړنو لاندې دي. پدې پلان کې په مشخصه توگه نجونو، د کوچیانو په ماشومانو، د ښوونیز ځواک نه لرونکو ماشومانو، د ښوونځۍ له عمر څخه ټیټو ماشومانو او هغو ماشومانو چې د ښوونځي د شاملېدو لومړی کال یې له لاسه ورکړی وي، ټینگار شوی دی، که څه هم چې د کار کوونکو

۱۳ ترجمه و اتره دال، د اړتیاوو او حقوقو څېړنه: په افغانستان کې د ښوونې او روزنې شاملونه (یونسکو-چمتو). شامله ښوونه او روزنه هغه کړنډود ته ویل کېږي چې ماشومانو او ټولو هغو کسانو ته چې زیان مومي او گوښي ته شپړل شوي دي، د ښوونې او روزنې لاره واره کړي

۱۴ د لوړو ټولگيو زده کوونکي کولای شي د ښوونکي د مرستیا له توه دنده واخلي، دې حقیقت ته په پام کې په ټولگيو کې د زده کوونکو د شمېر زیاتوالی د ښوونکو لپاره ستړی کوونکی دي او نشي کولای ټولو اړتیاوو ته ځواب ووايي. د ځوانانو د ملي مشارکت پروگرام چې د دوي د خپلې خوښې گډون مبلغ پروگرام دی، کېدای شي د ټولگيو د ننه د ملاتړ د ښو سرچینو په توگه وگڼل شي

۱۵ آسیانه، یو افغان نادولتي سازمان دی چې د ماشومانو د حقوقو د کنسرسيوم غړیتوب لري، په دولتي ښوونځیو کې یې د کارگرو ماشومانو د نوم لیکنې او ښوونې او روزنې د لارې اوارولو په برخه کې ډېرې زیاتې هڅې کړې دي

- د هغه کارگرو ماشومانو ته چې عمر يې له ۱۵ کلونو څخه زيات وي او نه غواړي او يا دا توان نه لري چې د زده کړې رسمي سيستم ته داخل شي د مهارتونو د پراختيا د فرصتونو او د غير رسمي زده کړې برابرول بايد د پوهنې وزارت، د کار او ټولنيزو چارو وزارت، د شهيدانو او معلولينو وزارت او د ملي ستراتيژي د پراختيا پروگرام (NSDP) سره همغږي وشي چې د مهارتونو د لوړولو او غير رسمي ښوونې او روزنې لپاره يو نصاب جوړ کړي ترڅو ثبات او د کيفيت کنټرول تضمين کړي. د کار سيمه ايز بازار تحليل په لاره وچول شي خود ځوانو هلکانو او نجونو لپاره د مهارتونو د پراختيا اغيزمن او مناسب فرصتونه په نښه کړي. ددې نه علاوه په هغو ځايونو کې چې مناسب وي د ځايي توليدونکو سره اړيکي ونيول شي ترڅو د کار پر مهال د زده کړې او شاگردۍ فرصتونه برابر شي.

۳،۲ د بېوزله کورنيو لپاره د ژوندانه د فرصتونو او پاييلو ښه کول

بيوزلي چې د کمښت، کم معاشه کارونه او د ژوند د لوړو لگښتونو په پايله کې مينځ ته راغلې وي د ماشومانو د کار يوه اصلي انگيزه او سبب بلل کېږي. ددغه څيړنې دا په گوته کړې چې په ځينو حالاتو کې د کارگرو ماشومانو اقتصادي مرسته د کورنۍ د ژوند د غورولو لپاره ډيره اړينه ده او دا پدې معنی چې دا ماشومان نه شي کولای خپل کار ودروي او خپلو زده کړو ته دوام ورکړي او يا يې پيل کړي. سر بيره پر دې هغه کورني چې خپل ماشومانو په کار کې ښکيل نه دي کله چې د کورنۍ ډوډۍ گټونکۍ رنځور او يا مړ شي نو د ماشومانو کار ته د ليرلو گواښ را مينځ ته کېږي.

لدې کبله د بېوزله کورنيو د معيشت د کچې پياوړتيا دوي گټې لري، يعنې هم جبران کونکي اقدام گڼل کېږي او هم مخنيوي کونکي چارې پدې معنی چې کارگر ماشومان کولای شي بيرته ښوونځي ته لاړ شي او خپل درسونه پيل کړي پداسې حال کې هغه ماشومان چې کار نه کوي د زده کړو د پريښودو د کم گواښ سره مخ وي. په ځانگړي ډول د فرهنگي مسايلو په پام کې نيولو سره د هغو ښځو لپاره چې عمر يې لوړ وي، د کار د شرايطو برابرول کولای شي د ماشومانو کار ته د اړتيا د کمښت لامل شي، خو

ملگرو ملتونو د ماشومانو وجهي صندوق (UNICEF) د ملگرو ملتونو د وگړو صندوق (UNFPA) د ملي مهارتونو د پراختيا پروگرام (NSDP) خو د ۱۵ کلنو څخه د پورته ماشومانو لاس رسۍ د ژوندانه مهارتونو پراختيا او په ځانگړې توگه د ليک لوست زده کړې ته تضمين کړي.

پلي کوونکو سازمانونو ته سپارښتنې:

- د کارگرو ماشومانو لپاره ټول اقدامات او مداخلات بايد مناسب او د هغوي د عمر سره سم وي. د هغو ماشومانو داخلولو ته چې لومړنيو ښوونځيو ته د لارې موندنې وړتيا ولري، بايد په دولتي او ټولنيزو ښوونځيو کې لومړيتوب ورکړل شي. هغه ماشومانو ته چې عمر يې زيات وي رسمي ښوونيز نظام ته د ماشومانو د داخلولو په موخه د چټکو زده کړو د ټولگيو او (د سوبې ازموينې) فرصت برابر شي. د بېلگې په توگه ددې په ځاي چې په ځانگړو تخصصي مرکزونو کې ټولگي جوړ کړل شي، ښه به دا وي چې دغه شان ټولگي په دولتي او يا ټولنيزو ښوونځيو کې جوړ کړل شي.
- بايد تضمين شي چې د ټولنيز ټول ښوونيز فعاليتونه د کارگرو ماشومانو شامليدل او ځانگړو اړتياوو ته لومړيتوب ورکوي. د ځايي شرايطو او د کارگرو ماشومانو د اړتياوو په پام کې نيولو سره د ښوونيز کال په کليزه او مهالو پېش جوړولو کې د ماشومانو، ميندو او پلرونو او د ټولنې د مشرانو شريکول. د ټولنې په سمبالونه او د ښوونکو د ښوونيزو چارو په فعاليتونو کې بايد د کارگرو ماشومانو د اړتياوو د موندلو په ارزښت ټينگار وشي او د هغوي د پوره کولو لپاره بايد د انعطاف هڅونه وشي.^{۱۲}

- د کارگرو ماشومانو او هغه ماشومانو لپاره چې د ښوونځي د لگښتونو د کمولو لپاره کار ته د ليرلو د گواښ په درشل کې دي د تعليمي موادو برابرول لکه کتابچه او قرطاسيه.^{۱۳}

^{۱۲} د بېلگې په توگه د عامه ښوونځيو په ټولگيو کې چې په بدخشان کې د آغا خان د بنياد لخوا اداره کېږي، د خلکو د ټولو مشران د ښوونځيو د چارواکو سره سلا مشوره کوي چې کله چې د کرنې کارونه زيات او کاري ځواک ته اړتيا ډېره شي، د ښوونځيو درسي ساعتونه کم او کله چې کارونه کم وي، درسي ساعتونه زيات شي.

^{۱۳} زيات شمېر عامه ښوونځۍ د زده کوونکو د ښوونې او روزنې کابو ټول توکي چمتو کوي ترڅو په ښوونځۍ کې د شاملېدو د مخنيوي کوونکو شمېر راټيټ کړي.

سرچینو زیاتوالی تضمین کړي.

پلې کونکو سازمانونو ته سپارښتنې:

- د څو سکتوري پروژو جوړول او پلې کول چې دمعیشت د بشپړتیا او د ماشومانو د ملاتړ عناصر په کې برخه ولري. د د ماشومانو د ملاتړ د موضوع د په نښه کولو (لکه د ماشومانو کار او په ښوونځي کې شمولیت) د لومړي گام په توگه د اقتصادي پیاوړې کونکو اقداماتو څخه گټه اخیستنه، د نورو سازمانونو سره د پروژو د گډو پلې کولو لپاره همغږي او د بیلابیلو سازمانو د متخصصینو څخه گټه اخیستنه.
- د وړتیاوو او د کسب او کار د پراختیا د پروگرامونو لپاره د بیوزله او زیانمنونکو کورنیو چې د ماشومانو د کار څخه گټه اخلي او یا د گټه اخیستلو له گواښ سره مخامخ دي. د کار د سیمه ایز بازار لپاره د سروې په لاره اچول څو د بازار لپاره وړتیاوې په گوته کړي، د ښځو لپاره د ښو عایداتو د لاس ته راوړنې لپاره د لارو هوارولو ته ځانگړې پاملرنه، څو د عایداتو راز سرچینې رامنځ ته شي. د هغو کورنیو سره نښلول تر څو د خپل مینځي مرستندویه ډلو د رامنځ ته کولو له لارې وکړای شي هغو کورنیو ته چې نشي کولای ورو پورونو ته د لاس رسۍ وړتیا تر لاسه کړي پورونه او سپما برابره کړي.
- د کورنیو د غړو لپاره د وړتیاوو د بشپړولو او د کسب د پراختیا اقدامات د لیک لوست د زده کړې له کورسونو سره څو د میندو او پلرونو ژمنه او ښکیلیدل د ښوونې او روزنې په برخه کې زیات ته کړي.

- دمعیشتي اقداماتو څخه د ماشومانو او ځوانانو د کار د سرچینو د اختصاص ورکولو په اړوند د پریکړو کولو په اړه د کورنیو د ښکیلولو د پیل د ټکې په توگه کار اخیستل = د کورنیو سره مرسته وکړي تر څو خپل ماشومان په ښوونځیو کې بیرته داخل کړي او د کورنیو لپاره نو ری مالي لاري ولټول شي په ځانگړي ډول د ښځو خدمت کولو د فرصتونو له

دپام وړ خبره دا ده چې د کورنیو کارونو پیتۍ باید د کم عمره نجونو په غاړه وا نه چول شي.

د افغانستان د ملي پرمختیایي ستراتیژي پلان د بیوزلو په گټه د اقتصادي پرمختیایي ستراتیژي پر ارزښت ټینگار کړی دی. اوس هم هغه کورنۍ چې د فزیکي، اقتصادي، ټولنيزي، بشري او مالي پانگې د نشتوالي سره مخ دي په دقیق ډول هماغه کورنۍ دي چې د ماشومانو له کار څخه گټه اخلي او یا د ماشومانو له کار څخه د گټې اخیستو د گواښ سره مخ دي او دغه شان کورنۍ په دایمي ډول د مهارتو نو او دندو د پرمختگ فرصتونه له لاسه ورکوي. واقعیت دادی ډیري اداري چې د کورنیو پوړونو، مسلکي زده کړو او د کسب و کار د پراختیا آسانتیاوې برابرې د پانگې د بیرته نه راگرځیدو له ویرې هغه کورنۍ چې ډیري زیانمنونکې دي هغوې له خپلو پروگرامونو څخه بې برخې پریږدي. نو د دې لپاره چې د داسي زیانمنونکو کورنیو سره مرسته وشي، بسپنه ورکونکې ټولنې باید د وخت او د پانگې اچونې د سرچینو په برخه کې د زیاتو گواښونو منونکي وي. برسیره پر دې د ماشومانو څخه د ملاتړ موخې لکه په افغانستان کې د ماشومانو د کار د کچې را ټیټول او د هغې څخه مخنیوی په بشپړ ډول په ټولنیزه او اقتصادي وده کې ډیره فعاله ونډه نه درلودله. د هغو پیاوړو اړیکو په پام کې نیولو سره چې دمعیشت او د ماشومانو څخه د ملاتړ د پایلو تر منځ شته دي دولت، بسپنه ورکونکې ټولنو او نادولتي سازمانونو هغه مهم فرصتونه له لاسه ورکړي څو د کورنۍ د اقتصادي کچې د پیاوړې کونکو اقداماتو له لارې د ماشومانو د سوکالی د زیاتیدو لپاره لاره هواره کړي.

د افغانستان دولت ته سپارښتنې:

- دولت باید ډاډ تر لاسه کړي چې د معیشت او د اقتصادي پراختیا ستراتیژي او اقدامات باید هغه زیانمنو کې کورنې چې لږې وړتیاوې او سرچینې په لاس کې لري او د ماشومانو له کار څخه گټه اخلي او یا د گټه اخیستلو له گواښ سره مخ دي.
- د بسپنه ورکونکو څخه ملاتړ څو د زیانمنونکو کورنیو په انساني او مالي سرچینو کې د پانگې اچونې لپاره دمالي

لاري چې د ماشومانو د کاري عوایدو د له لاسه ورکولو څخه دراپیدا شوې زیانونه جبره کړي.

۳،۳ د ماشومانو د کار په وړاندې د کړو وړو و نورمونو د بدلون لپاره د ټولني بنسټګر

د بدخشان ولایت په کلیوالو سیمو کې او همدارنگه د هرات ولایت په پوله کې د اسلام قلعي په ټولنه کې تر څیړنې لاندې قضایاوو پرتله بیزي موندنې د ماشومانو د کار په راتپولو او تنظیمولو کې د یوې پوهې، منسجمې او سمبالې ټولني د وږې اهمیت څرګندوي. د ماشومانو د کار موضوع د درک او هغه سره د غبرګون لپاره د ټولني د مشرانو، ښوونکو، په کارګمارونکو (کار فرمایان) او د کورنۍ د غړو څخه جوړه یوې ټولني شبکې باندې پانګه اچول خورا مهم بریښي په ځانګړې توګه چې د ماشومانو د کار زیاتره برخه په کورونو او یا په غیر رسمي اقتصاد کې پته پاتې ده.

د ټولني غړې د دوی د ځایي نورمونو، سرچینو او اړتیاوو د ذاتي پوهې په کارول د ماشومانو د کار د خطرناکو ډولونو د پیژندلو لپاره په ځانګړې توګه د دوی د کار تر ټولو بد ډول چې په ټولنه کې یې د نورو لپاره په ډاګه کول منع او شرم دی دیر اهمیت لري. همدارنگه د ټولني غړي په ښوونځیو کې د ماشومانو د حاضریدلو او د هغو کورنیو چې ماشومان یې د کار له کبله د ښوونځیو څخه لیري او یا ګوښې پاتې دي د څارنې په برخه کې مهم رول لوبولی شي. ۱۸.

د دولت له لوري داغیز من ملاتړ د نشتوالي په صورت کې ټولني کولای شي د زیامنونکو کورنیو لپاره د ټولني خونديتوب شبکې وړاندې کړي. او په دې حال کې بېوزله کورنۍ د ټولني ځواکمنو شبکو په لرلو سره دنه اټکل شویو پیښو او نورو فشارونو سره پرتله لري چې د ماشومانو د کار ته اړ شي، په اغیزمن ډول مقاومت وکړي. د دې په خلاف په هغو ځایونو کې چې د خلکو ټولني د لږ یووالی لري او د ماشومانو د کار قاعده او نورم

ښوونځۍ ته په تګ غوره ګڼي (په هماغه ډول چې د اسلام قلعي ډیولې په کلیو کې ولیدل شول) په ډیر زیات احتمال شته چې کورنۍ د ماشومانو په کار کې بنسټګر شي.

د ټولني قاعدو او نورمونو ځواک وړاندیز کوي چې د ټولني دارزښتونو بدلون له کار څخه د ښوونځي پر لور کېدای شي د ماشومانو په کار کې د پام وړ کمښت راولي او په ښوونځیو کې د ماشومانو د حضور کچه لوړه کړي. د بیوزله کورنیو له مینځه هغه کورنۍ چې داسې لارې چارې یې موندلې څو خپل ماشومان له کاره څخه لیري وساتي د یوې مثبتې بیلګې ټاکل کولای شي دغه ډول بدلون ته د رسیدو لپاره یو مهم رول ولوبوي.

د افغانستان دولت ته سپارښتنې:

- داسي میکانیز مونه رامنځ ته کړي چې ټولني ډولیتونو او ولسوالیو په کچه ډلو سره چې د ماشومانو کار په وړاندې د غبرګون او د ماشومانو د ساتنې د نورو اړوندو موضوعگانو په باب مسوولیت لري، وټي ته د جواب ویني او د دوي څخه د ملاتړ د نورو موضوعاتو مسوولیت لري واستوي. د بیلګې په توګه د ماشومانو د ساتنې د عمل شبکه (CPAN) او د کار او ټولني چارو، شهیدانو او معلولینو وزارت چې دهغوي دریاست دنده پرغاړه لري، که چیري ډولیتونو او ولسوالو په کچه جوړې او پیاوړې شي ښایي د ماشومانو د کار پر وړاندې د دولتي او نا دولتي سازمانو د غبرګون له همغږۍ سره ډیر ګټور ثابت شي. ۱۹.

- د ماشومانو د ګواښمنو کارونو او د کار د تر ټولو ناوړه ډولونو په اړه د پوهاوي د کچې د لوړولو یو کمپاین پلي کړي. د سیمه ایزې پوهاوي د کچې د لوړولو په موخه او دا چې څرنگه د ماشومانو د کار ناوړه اغیزې وپيژني او همدا راز د شتو خدمتونو په هکله د معلوماتو د وړاندې کولو په موخه د عامه رسنیو لکه ټلويزيون، راډيو، ورځپاڼو، او

^{۱۹} په CPAN پورې اړوند ورکشاپ چې په کابل کې په ۱۳۸۷ کال د سلواغې په میاشت کې جوړ شو، د ډولیتونو او ولسوالیو په کچه یې د ماشومانو CPAN ساتونکو سازمانونو د شبکو په کچه یې د پیاوړتیا ټینګار کړی دی. په ځانګړې ډول د خلکو د ټولنو څخه د خبر ورکونکي میکانیزم د جوړولو اړتیا په ملي کچه CPAN لازم او اړین ګڼلی دی.

^{۱۸} یو د هغو رولونو څخه چې د جوړو شویو ښوونځیو د مدیریت کمیته یې د خلکو د ښوونې او روزنې د برابر وونکو مسوولیت په غاړه لري دادی، چې د بېلګې په توګه د زده کوونکو د ناسوبتیا څارنه وکړي.

د ټولني د پراختيايي شورا غړې، مذهبي لارښوونکې، مشران، ښوونکې، روغتيايي کارکونکې، په کار گمارونکې (کارفرمایان) گډون ولري او د ټولني په کچه د ماشومانو د کار د څارنې په موخه دې يو پراخ بنسټ ميکانيزم جوړ کړي. او هڅه وشي چې په دغه شبکو کې پخواني او اوسني کارگر ماشومان گډون وکړي تر څو د هغوی له تجربو څخه په گټه اخيستو سره اړوند او غيزمن اقدامات طرح کړي. د کار په چاپيريال کې د ماشومانو د څارنې، د ماشومانو لپاره د کار ښه شرايط را منځ ته کولو په برخه کې د کارگمارونکو برخه اخيستني اوله هغوی څخه دې د کارگرو ماشومانو لپاره په ښوونځيو کې د حاضرېدو لپاره د اجازې د ترلاسه کولو او د هغو ماشومانو د څارنې لپاره چې د ښوونځي څخه ليرې پاتې دي، د ټولنيزو شبکو څخه ملاتړ وکړي. د ټولنو په مرسته د ماشومانو د د گوانمن کارونه يا د کار د تر ټولو ناوړه ډولونه وپيژني او د رپوټ ورکولو، غبرگون او ليرلو لپاره دې داسې ميکانيزمونه رامېنځ ته شي څو د ماشومانو سوکالي او محرميت څخه ساتنه وکړي.

- د ټولني څخه دې مثبتې بېلگې پيدا او هغوي ته برخه ورکړي څو د ماشومانو د ښونې او روزنې د ارزښت او د ماشومانو نو د کار لنډ مهاله او اوږد مهاله ناوړه اغيزو په اړه دخلکو د پوهاوي کچه لوړه کړي. او د مثبتو بېلگو په توگه دې له هغو کورنيو څخه چې د ماشومانو په کار کې ښکېل نه دي گټه واخلي او هغوی سره دې مرسته وشي څو د کار څخه د خپلو ماشومانو د ليرې ساتلو او په ښوونځي کې د هغوی د پاتې کيدو په اړه خپلې تجربې او ستراتيژي شريکې کړي.
- د ماشومانو لپاره يوه ډاډمنه فضا را منځ ته کړي تر څو وکولاي شي په آساني سره زده کړې او لوبې وکړي څو پلرونه او ميندې د امنيتي مسايلو او جرمونو په اړه ويره ونه لري.^{۲۱} او له داسې يوه ځای څخه چې کيدای شي ښوونځي، د ټولني مرکزونه او کورنه وي د ماشومانو د کار او يا د ماشومانو د

مجلو څخه گټه واخلي. او دغي موخي ته درسيډو لپاره په حکومت او مدني ټولنه کې داغيزي لرونکو کسانو څخه د دغو پيغامونو درسولو لپاره گټه واخلي.

- په اړوندو وزارتونو لکه د پوهنې وزارت، د کار او ټولنيزو چارو، شهيدانو او معلولينو وزارت کې د ټولني د سمبالولو متخصصينو په روزلو او د ظرفيتونو د لوړولو په برخه کې پانگه واچوي. او ډاډ ترلاسه کړي چې د ټولني سمبالول د ټولو پاليسي او اقداماتو يو مهم عنصر دی.
- د هغو ځانگړو سيمو پيژندل او هلته پانگه اچول چې پکې کمزوري ټولنيزي والی، کم معيشت، د جرمونو لوړه کچه، په ښوونځيو کې د حضور ټيټه کچه او د ماشومانو د گوانمنو کارونو زياتې پيښې تر سترگو کيږي د جمهور ريس دفتر ليوالتيا په سرحدي سيمو کې د ټولني د پراختيا يو مثبت گام شميرل کيږي چې بايد د کليو د پراختيا او بيارغونې د وزارت او دملي پيوستون د پروگرام (NSP) او د ځايي ټولنو د پراختيايي شوراگانو (CDC) سره د جدي ښکېلولو له لارې ملاتړ وشي.^{۲۰}

پلي کونکو سازمانونو ته سپارښتنې:

- يوه ټولنيزه لاره د ماشومانو د کار د ټولو اقداماتو لپاره په پام کې ونيول شي. د وړاندې تر دې چې د ټولني د ځواکمنو ټکو او د کمزورو ټکو د په نښه کولو په لاره کې پانگه اچونه وشي بايد د ظرفيت او د زيانمنې تحليل په لاره واچول شي.
- دنورو پلي کونکو سازمانونو په مرسته، د ماشومانو د کار په گډون د ماشومانو د ملاتړ موضوعات د ټولني پراختيايي نوښتونو کې شامل کړي او ډاډ ترلاسه کړي چې د ټولني د پراختيايي شوراگانو اړوند اقدامات د ماشومانو د کار په اړه د پوهاوي د کچې د لوړولو د کمپاينونه او د ماشومانو د کار د کچې را ټيټول او د هغې قانوني کول د ټولنيز پراختيايي پلان د ځانگړو موخو څخه گڼل کيږي.
- د ټولني د غړو څخه دې شبکې رامېنځ ته کړي چې په کې

^{۲۱} د يونسف له نوښتونو څخه په ټول افغانستان کې د ماشومانو د تفريح او لوبو لپاره د امنو سيمو رامېنځ ته کول دي. سره لدې چې ځوانان او ماشومان دي ته اړتيا لري چې د زدکړي او تفريح لپاره مناسب او سالم ځايونه ولري

^{۲۰} د کارل لودوس سره مرکه د ۱۳۸۷ کال د وږي مياشت

ساتنې د نورو موضوعگانو په اړه د پوهاوي د کچې د لوړولو او په دې اړه د ټولني د سمبالو لپاره دې کار

۴،۳ د ماشومانو د کار د کچې دراتیتولو لپاره د انتظامي، حقوقي او پالیسي د چاپېریال پیاوړتیا

د ماشومانو په کار کې د دایمي کمښت ته د رسیدو لپاره یو سیاسي، انتظامي، حقوقي، اداري او ملاتړ کونکي چاپېریال اړین دی څرنگه چې د ماشومانو د کار په هکله د افغانستان په ملي پراختیایي ستراتیژي، د کار په ملي پالیسي او ستراتیژي، د گواښ سره مخامخ ماشومانو لپاره په ملي ستراتیژي کې اشاره شوې چې دا کار د ماشومانو د کار په هکله د سیاسي ژمنو او خوځښت د زیاتوالي گندونه کوي. د ماشومانو د کار د ناوړه ډولونو او کار لپاره د تر ټولو ټیټ عمر په اړه د کار د نړیوال سازمان د کنوانسیون مصوبه کېدای شي یوه مهمه قانوني پراختیا وي چې د ماشومانو د کار د په نښه کولو لپاره د افغانستان د دولت د ژمنو ښکارندوی دی.^{۳۳}

انتظامي او حقوقي چوکاټونه او پالیسي چې د ماشومانو د کار پر مسئله اغیزه لري نیمگړې پاتې دي ځکه ندي توانیدلې چې د ماشومانو د کار غیر رسمي سکتور ته چې هلته د ماشومانو خورا لویه برخه په کار بوخته ده په مناسب ډول پاملرنه وکړي. د افغانستان د کار قانون د کار لپاره تر ټولو کم عمر ټاکلی دي او د ۱۸ کلنو څخه د ښکته عمر لرونکو ماشومانو لپاره یې کاري ساعات هم ټاکلې دي. خو د ((گواښمن کار)) او ((سپک کار)) کلمې یې ندي تعریف کړي.

سربیره پر دې، د دغو مقرراتو د څارني لپاره هیڅ میکانیزم ته اشاره نده شوې او یا دا چې په څه ډول د کار ځایونه تنظیم شي. د ماشومانو کار ته په غیر رسمي سکتور کې په پاملرنې سره څرنگه چې مخکې ورته اشاره وشوه د ماشومانو د کار د څارني او د ماشومانو د ساتنې تر ټولو اغیزمنه وسیله ده. که څه هم د ماشومانو د ملاتړ د عمل د شبکو چې په ملي او ولایتي کچو کې شتون لري او د ټولنو په منځ کې کمه او یا هیڅ اړیکې نشته.^{۳۳}

^{۳۳} د افغانستان لپاره د کار د نړیوال سازمان د پروگرام سره مرکه، د ۱۳۸۷ کال سنبله

^{۳۳} د ماشومانو د ملاتړ شبکه (CPAN) او سمبال د ځینو ولسوالیو په کچه کې شتون لري او داسې پلانونه موجود دي چې تر ۱۳۸۸ کال پورې دغه شبکې په ۴۳ ولسوالیو کې

د افغانستان دولت د کار او ټولنیزو چارو، شهیدانو او معلولینو وزارت چې د دې موضوع مشري په غاړه لري د پوهني له وزارت سره په نږدې همکارۍ کې، باید د ماشومانو د کار په اړه د پالیسيو په ټاکنه او د ښکیلو اړخونو په منځ کې د همغږۍ کې له ځانه څو اکمنه مشري وښيي او په ملي، د ټولنو، ولسوالیو، ولایتونو په کچه د اقداماتو لپاره دې یوه ستراتیژي برابره کړي.

د افغانستان دولت ته سپارښتنې:

- د ماشومانو د کار د تر ټولو ناوړه ډولونو په اړه د کار د نړیوال سازمان کنوانسیون او د پراخو کار د گمارلو تر ټولو لږ عمر په هکله د کار نړیوال سازمان کنوانسیون په بېرته تصویب شوي وخت په چوکاټ کې د ټاکلو موخو او ځانگړو نښانو لرونکي پروگرامونه جوړول او د ماشومانو د کار د خطرونو او د ماشومانو د کار د پېښو د تدریجي کمیدو لپاره یې یو ټاکلی نېټه ایز چوکاټ برابره کړي. د کار د نړیوال سازمان د کنوانسیونونو مواد په ملي قانون کې شامل کړي تر څو ډاډمن شي چې د ماشومانو د کار اړوند په افغانستان کې د کار د قوانینو او نړیوالو نورمونو تر منځ مطابقت او ورته والی شتون لري.

- د کار د نړیوال سازمان په تخنیکي او فني مرسته او د ماشومانو د کار د له منځه وړلو د پروگرام (IPEC) په مرسته د افغانستان د کار په قانون کې د ماشومانو د کار اړوند موادو بشپړه بیا کتنه وشي. ډاډ تر لاسه شي چې د نظارتي او انتظامي میکانیزمونو اړوند مواد د افغانستان په خاصو شرایطو په ځانگړي ډول په غیر رسمي اقتصاد کې عملي بڼه لري.

- ډاډ تر لاسه کړي چې د ماشومانو د ساتنې د عمل شبکې د ولسوالیو، ولایتونو او په ملي کچه د ماشومانو د کار په اړه موضوعي کاري ډلې د ټاکلې کاري پلان سره چې د موخو، وخت او مسوولو کسانو ښکارندوی دی، رامینځ ته کړي. او د پوهني وزارت، ټولنیزو لارښوونکو لکه ټولنیزې

رامنځ ته شي

^{۳۴} همدارنگه د استخدام په ملي ستراتیژي کې سپارښتل شوي دي.

چې د ماشومانو د کار څخه د گټه اخیستلو په برخه کې د کورنۍ او ټولني د زیانمنې کچه د شرایطو سره توپیر لري، لدې کبله اقدامات باید د ځانگړو اقتصادي، ټولنیزو-کلتوري او ښوونیز چاپیریال له ځانگړو شرایطو سره سم طرح شي ترڅو سترې اغیزې ولري.

په افغانستان کې د ماشومانو د کار د کمولو لپاره هڅې نه شي کیدای چې دد اوږدمهاله بېوزلۍ او ناامنی څخه جلا په پام کې ونیول شي، او لکه څرنګه چې پدې څېړنه کې څرګنده شوه، د بېوزلۍ، شخړو، جرمونو او د قانون د حاکمیت د کمزورتیا ترمنځ اړیکو د ماشومانو پر زده کړه او لوبو او په پای کې د ټولني د یوه سالم غړي په توګه ددوی پر ودې رښتینې او دمحموسې اغیزې درلودلې دي. نو یواځې په یوه سوله ییز او سوکاله افغانستان کې شونې ده چې ماشومان او د دوي کورنۍ وکولای شي د یوې روښانه راتلونکې هیلې تر لاسه کړي.

پراختیایي شوراګانې، او هغه ادارې چې د ښوونې، معیشت، ماشومانو د ساتنې او د ټولنیزو پراختیایي فعالیتونو پلې کونکې دي کوم چې د ماشومانو د کار په اړه ګډې هڅې دي، له ګډون څخه ډاډ تر لاسه شي.

- ټاکلي میکانیزمونه رامنځ ته او پیاوړي کړي، ترڅو هغه ماشومان چې د کار په خاطر یې له قوانینو څخه سرغړونه کړې کله چې د پولیسو په تانو کې دي د ملاتړ وړ وګرځي او د خپلو ټولو حقوقو څخه برخمن شي. پولیسو، عدلي او قضایي بنسټونو ته دداسې لارښوونې جوړې شي ترڅو وکولای شي د هغو شرایطو ته چې واره ماشومان په کې ښکېل دي په ښه توګه غبرګون وکړي.^{۲۵}

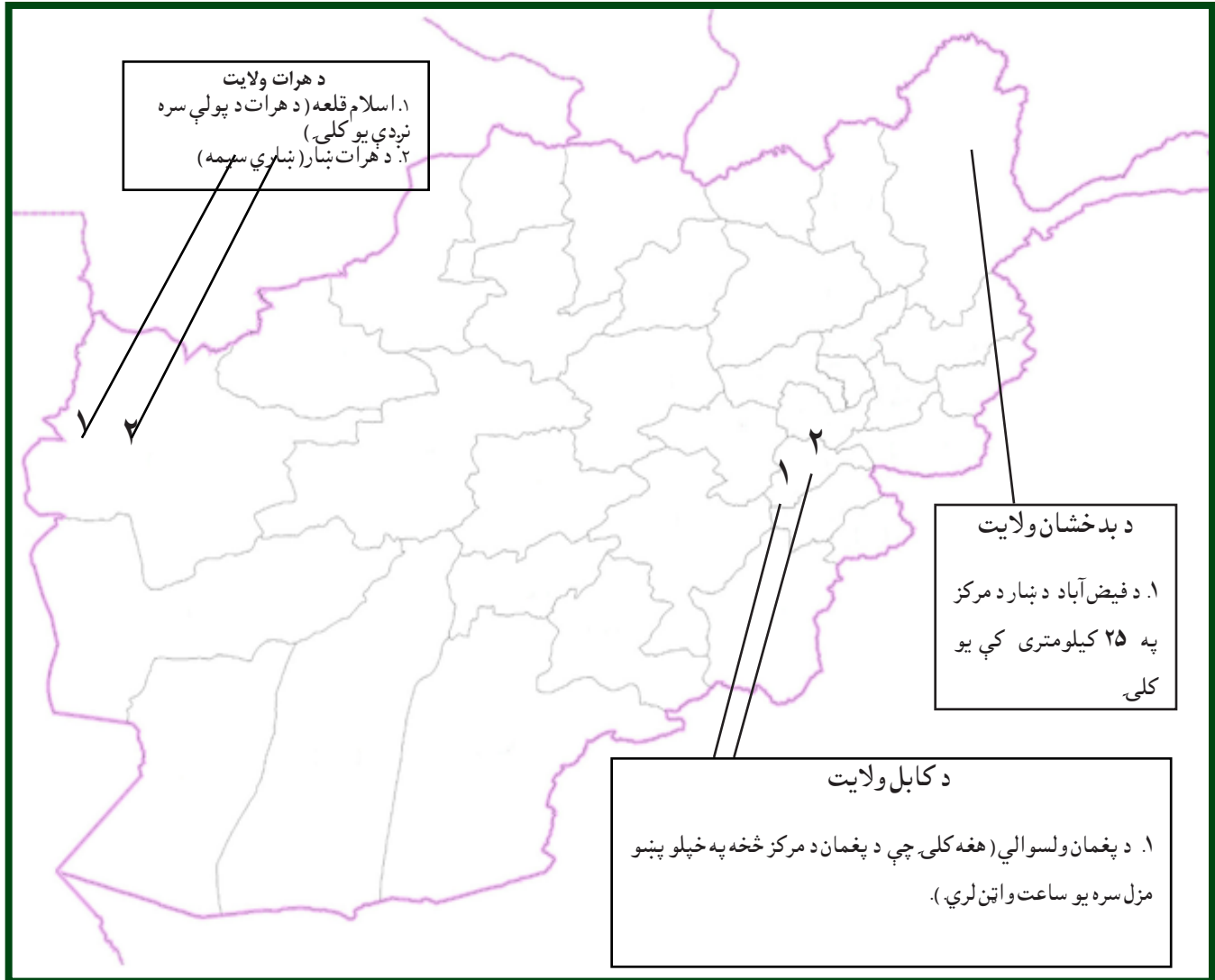
پلي کونکو سازمانونو ته سپارښتنې:

- له سیمې څخه د تجربو په بنسټ، د پالیسي ګانو د پراختیا او د ماشومانو کار په وړاندې د ښه غبرګون په موخه معلومات او نظریات برابر شي.
- د گټه اخیستونکو ټولنو څخه ولسوالۍ، ولایتي او ملي جوړښتونو ته د معلوماتو د لیرد اسانتیاوي برابرې کړي. په ځانګړې ډول د ماشومانو د ساتنې د عمل د شبکې ترڅو په افغانستان کې د ماشومانو د کار د ډولونو او پیښو په اړه د پوهه زیاته کړي.

د ماشومانو کارته یو اغیزمن غبرګون لپاره د ټولنیزو او اقتصادي لاملونو پیچلې اغیزې چې د کورنیو تصمیم نیونه اغیزمنوي، په نظر کې ونیول شي. او اقدامات هم باید څوسکتوري او همغږي شوي وي، ترڅو په لنډمهال، منځ مهال او اوږدمهال کې د ماشومانو د کار کمښت، مخنیوی او له منځه وړلو په کار کې بر لاسې شو. دوی باید همدا ډول د ټولنیزو مثبتو ارزښتونو او بیلګو چې د ماشومانو جسمي، عاطفي او فکري سلامتیا ته وده ورکوي، ملاتړ او ځواکمني کړي. دې حقیقت ته په پام سره

^{۲۵} د ماشومانو څخه د ملاتړ شبکې، د کار او ټولنیزو چارو، شهیدانو او معلولینو، کورنیو چارو وزارتونو او څارنوالی، ترمنځ وروستی توافق د ټولنیزو کارکوونکو، پولیسو افسرانو او د څارنوالانو ترمنځ په هغو دویمو کې چې ماشومان وي، همکاري اجباري کوي، د هغو ماشومانو چې قانون یې تر ښوولاندې کړی په اړه یو مثبت ګام بلل کېږي.

ضمیمه: د ماشومانو د کاري سیمو موقعیتونه

د افغانستان د څیړنې او ارزونې اداره په کابل کې میشته یوه نا پیلې څیړنیزه اداره ده. د دې ادارې دنده د لوړ څرنګوالي درلودونکې څیړنو له لارې پر پالیسي او چارو مثبتې اغیزې درلودل دي. همدا راز نوموړې اداره (AREU) هڅه کوي څو په افغانستان کې د څیړنې او زده کړې کلتور ته د تحلیلي ظرفیت د بیاوړې کولو او د فکرونو او بحثونو د آسانولو له لارې په فعاله توګه وده ورکړي. د دې ادارې اصلي موخه د څیړنې له لارې د افغانانو د ژوندانه ښه والې دی.

د افغانستان څیړنې او ارزونې اداره، د گل پلورلو کوڅه (د دوهمې کوڅې ګوښه) نوی ښار، کابل

برېښنا پاڼه www.areu.org.af برېښنا پته areu@areu.org.af تلیفون: ۵۴۸ ۲۰۸ ۷۹۹ (۰) ۹۳+